

**DE POLITIEKE VERTEGENWOORDIGING VAN VROUWEN NA DE
VERKIEZINGEN VAN 26 MEI 2019**

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	3
Context.....	4
1. Analyse van de aanwezigheid van vrouwen op de kieslijsten voor de verkiezingen van 26 mei 2019 -----	5
1.1. Federaal Parlement-----	5
1.2. Vlaams Parlement-----	10
1.3. Waals Parlement-----	12
1.4. Brussels Hoofdstedelijk Parlement-----	14
1.5. Parlement van de Duitstalige Gemeenschap-----	17
1.6. Europees Parlement-----	18
1.7. De aanwezigheid van vrouwen als lijsttrekker en op verkiesbare plaatsen, per partij-----	21
1.8. Conclusies-----	25
2. Analyse van de vrouwelijke vertegenwoordiging in de politiek na de verkiezingen van 26 mei 2019 en vergelijking met de verkiezingsuitslagen van 2014 -----	26
2.1. Federaal niveau-----	26
2.2. De Vlaamse Gemeenschap-----	32
2.3. Het Waals Gewest-----	35
2.4. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest-----	39
2.5. Franse Gemeenschap-----	42
2.6. Duitstalige Gemeenschap-----	43
2.7. Europees Parlement-----	45
2.8. Vrouwelijke verkozenen binnen de politieke partijen-----	47
2.9. Conclusies-----	49
Bijlagen – Grafieken over de evolutie van de vrouwelijke vertegenwoordiging in de parlementen en de regeringen sinds 1995 -----	50

INLEIDING

In het kader van het (proportioneel) Belgisch kiessysteem werd een systeem van quota voor de kieslijsten van de politieke partijen beschouwd als het meest doeltreffende middel om evenwicht te brengen in de mate waarin mannen en vrouwen participeren in het politieke leven. In 1994 werden voor het eerst quota ingevoerd: maximaal twee derde van de kandidaten mocht van hetzelfde geslacht zijn. Later, in 2002, werd de man-vrouwpariteit op de kieslijsten ingevoerd.

Op 26 mei 2019 bepaalden de kiezers wie hen mag vertegenwoordigen in het Europees Parlement, in het Federaal Parlement en in de parlementen van de gewesten en gemeenschappen. Net als na elke verkiezing heeft het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen de verkiezingsresultaten ingezameld en er vervolgens een genderanalyse van gemaakt, met bijzondere aandacht voor de impact van de quota en de afwisseling man-vrouw op de vertegenwoordiging van vrouwen op de kieslijsten, onder de verkozenen, onder de parlementsleden en in de regeringen.

Deze analyse bestaat uit twee delen. In het eerste deel worden de gegevens van de verkiezingen van 26 mei 2019 grondig onderzocht. Allereerst wordt bekeken op welke manier vrouwen voorkomen op de kieslijsten die werden opgesteld door de politieke partijen, en meer in het bijzonder hun aanwezigheid als lijsttrekker, lijstduwer, eerste opvolger en natuurlijk op de verkiesbare plaatsen. Vervolgens worden de verkiezingsresultaten op de verschillende beleidsniveaus besproken in termen van geslacht, net als de effectieve samenstelling van de verschillende parlementen en de verhouding man-vrouw in de verschillende regeringen. In dit eerste deel worden de gegevens van de verkiezingen van 2019 systematisch vergeleken met die van de vorige verkiezingen in 2014.

Het tweede deel van de analyse schetst een ruimer beeld van de evolutie van de vrouwelijke aanwezigheid in de politiek. De resultaten van de verschillende verkiezingen worden met elkaar vergeleken naar geslacht, te beginnen bij de verkiezingen van 1995, die de laatste waren die werden georganiseerd zonder dwingende maatregel om de vrouwelijke aanwezigheid in de politiek te versterken. Dit deel is dus bedoeld om de cijfers over de vrouwelijke aanwezigheid in parlementen en regeringen sinds 1995 in perspectief te plaatsen. Zo kan de evolutie onderzocht worden sinds de invoering en toepassing van verschillende wetten die bedoeld waren om de aanwezigheid van vrouwen binnen politieke instellingen te versterken. Dit levert een beter begrip op van het effect van die maatregelen.

CONTEXT

In 1994 nam het Federale Parlement een wetsvoorstel¹ aan dat politieke partijen verbood om kieslijsten voor te dragen waarop meer dan twee derde van de kandidaten van hetzelfde geslacht was. Deze bepaling, die van toepassing was op alle beleidsniveaus tussen 1999 en 2000, werd in 2002 door de wetgever versterkt met een wijziging van de Grondwet² die de gelijkheid van vrouwen en mannen waarborgt en hun gelijke toegang tot de door verkiezing verkregen mandaten en de openbare mandaten organiseert. Als gevolg van die grondwetswijziging werden verschillende wetten³ aangenomen die voorzien in de verplichte man-vrouwpariteit op de kandidatenlijsten voor de federale, Europese en regionale verkiezingen. Tegelijk met de versterking van de quota, bepalen deze wetten ook dat de eerste twee kandidaten van de lijst van verschillend geslacht moeten zijn. Deze grondwetswijziging heeft in 2003 ook gezorgd voor de goedkeuring van wetten die een verplicht gemengd karakter opleggen, d.w.z. de aanwezigheid van personen van verschillend geslacht, in het geheel van de regeringen van het land⁴.

Op federaal, gewestelijk, gemeenschaps- en Europees niveau waren de verkiezingen van 1999 dan ook de eerste waarbij quota (maximaal twee derde leden van hetzelfde geslacht) op de kieslijsten werden toegepast. De man-vrouwpariteit op de kieslijsten werd toegepast vanaf de volgende verkiezingen. In 2003 en 2004 beperkte een overgangsbepaling de afwisseling man-vrouw tot de eerste drie plaatsen op de lijst.

In 2019 werd bij de verkiezing van de leden van het Waals Parlement het ritssysteem voor het eerst over de volledige lijst toegepast⁵. Dit ritssysteem wordt afzonderlijk toegepast op de lijsten met kandidaat-effectieven en op de lijsten met kandidaat-opvolgers. Nog op Waals niveau bepaalt een bijzonder decreet van 2 mei 2019⁶ dat de Waalse regering voortaan minstens een derde mannen en vrouwen moet tellen. Tot slot merken we op dat voor de verkiezing van het Brusselse Parlement, de lijsten met kandidaat-opvolgers afgeschaft zijn⁷ sinds de verkiezingen van 2014.

¹ Wet van 24 mei 1994 ter bevordering van een evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen (B.S. 1 juli 1994).

² Wijziging aan de Grondwet van 21 februari 2002 (B.S. 26 februari 2002).

³ Wet van 18 juli 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van de federale Wetgevende kamers en van de Raad van de Duitstalige Gemeenschap (B.S. 28 augustus 2002). Bijzondere wet van 18 juli 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van de Waalse Gewestraad, de Vlaamse Raad en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (B.S. 13 september 2002). Wet van 17 juni 2002 tot waarborging van een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van het Europees Parlement (B.S. 28 augustus 2002).

⁴ Bijzondere wet van 5 mei 2003 op de gewaarborgde aanwezigheid van personen van verschillend geslacht in de Vlaamse Regering, de Franse Gemeenschapsregering, de Waalse Regering, de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en onder de Gewestelijke Staatssecretarissen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (B.S. 12 juni 2003). Wet van 5 mei 2003 op de gewaarborgde aanwezigheid van personen van verschillend geslacht in de regering van de Duitstalige Gemeenschap (B.S. 12 juni 2003).

⁵ Bijzonder decreet houdende wijziging van artikel 28 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen met het oog op de verplichting van een gelijke alternerende vertegenwoordiging van mannen en vrouwen op de kandidatenlijsten voor de verkiezingen van de leden van het Waalse Parlement (B.S. 28 mei 2018).

⁶ Bijzonder decreet tot wijziging van de artikelen 60 en 64 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen met het oog op een gewaarborgde evenwichtige aanwezigheid van vrouwen en mannen in de Waalse Regering (B.S. 22 mei 2019).

⁷ Bijzondere ordonnantie tot wijziging van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen en ertoe strekkende de directe democratie te versterken door afschaffing van de lijst van de opvolgers voor de gewestverkiezingen (B.S. 27 april 2018).

1. ANALYSE VAN DE AANWEZIGHEID VAN VROUWEN OP DE KIESLIJSTEN VOOR DE VERKIEZINGEN VAN 26 MEI 2019

De analyse van de samenstelling van de kieslijsten die werden opgesteld bij de laatste verkiezingen heeft tot doel om na te gaan hoe de politieke partijen de verplichtingen voor een evenwicht tussen vrouwen en mannen hebben toegepast op hun lijsten en welke houding ze in deze context hebben aangenomen ten opzichte van de aanwezigheid van vrouwen op hun lijsten. Dit onderzoek heeft betrekking op kieslijsten van partijen die na de vorige verkiezingen minstens één vertegenwoordiger in het betrokken parlement hadden en die dus over zogeheten verkiesbare plaatsen beschikten. Het is dus mogelijk dat voor een bepaald parlement het aantal lijsten in 2019 verschilt van het aantal in 2014. De cijfers van 2019 worden dus vergeleken met de cijfers van 2014 om na te gaan wat de belangrijkste evoluties zijn in de aanwezigheid van vrouwen op strategische plaatsen tussen 2014 en 2019. Op de volgende pagina's gaat het om deze plaatsen op de lijsten: de lijsttrekkers, personen die door deze plaats een zeer grote zichtbaarheid krijgen en die vrijwel zeker verkozen worden wanneer het om lijsten van grote partijen gaat; de verkiesbare plaatsen, die bovenaan de lijst staan en overeenstemmen met het aantal zetels dat een partij bij de vorige verkiezingen behaalde in dit kiesgebied; de lijstduwers, helemaal onderaan de lijst, vaak bekende personen die regelmatig veel meer voorkeurstemmen behalen dan de kandidaten die boven hen op de lijst staan en die daardoor soms verkozen worden; en ten slotte, waar ze bestaan, de plaatsen van eerste opvolger, die daadwerkelijk gaan zetelen wanneer een verkozen vertegenwoordiger zelf niet in het parlement zetelt.

1.1. FEDERAAL PARLEMENT⁸

Het Federaal Parlement omvat 150 volksvertegenwoordigers. Bij de verkiezingen van 26 mei 2019 waren 87 volksvertegenwoordigers afkomstig van lijsten die werden ingediend door Nederlandstalige partijen in de vijf Vlaamse provinciale kieskringen en in de Brusselse Hoofdstedelijke kieskring⁹, terwijl 63 afkomstig waren van lijsten die werden ingediend door Franstalige partijen in de vijf Waalse provinciale kieskringen en in de Brusselse Hoofdstedelijke kieskring.

a) Vrouwelijke lijsttrekkers

Aan de vooravond van de verkiezingen van 26 mei 2019 was 35,3% van de lijsttrekkers van de Nederlandstalige lijsten voor de Kamer een vrouw. Dit was 7,5% meer dan bij de verkiezingen van 2014. Terwijl in 2014 noch CD&V, noch N-VA een vrouw als lijsttrekker hadden voor de Kamer, beschikten in 2019 alle belangrijke Nederlandstalige partijen over minstens één lijst voor de Kamer met een vrouwelijke lijsttrekker. Sp.a en Groen, die geen lijsten hadden ingediend in de Brusselse Hoofdstedelijke Kieskring, maar kandidaten hadden op de PS- en Ecolo-lijsten, waren in 2019 de twee Nederlandstalige partijen met het hoogste percentage vrouwelijke lijsttrekkers, met respectievelijk twee (40%) en drie (60%) vrouwen op vijf als lijsttrekker.

⁸ Na de zesde staatshervorming is de Senaat een niet-permanente volksvertegenwoordiging geworden, waarvan de leden niet langer rechtstreeks worden verkozen.

⁹ Als gevolg van de splitsing van het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde werden Halle en Vilvoorde bij de kieskring Leuven gevoegd, die omgedoopt werd tot "Vlaams-Brabant", terwijl Brussel-Hoofdstad een afzonderlijke kieskring werd (en Nijvel werd de kieskring Waals-Brabant). De zes faciliteitengemeenten worden bijeengebracht in een bijzonder kanton, genaamd "kanton van Sint-Genesius-Rode". Voor de federale verkiezingen kunnen de kiezers er stemmen op de kandidaten op de lijsten van Vlaams-Brabant, of voor die op de lijsten van Brussel-Hoofdstad.

Wij stellen ook vast dat in de Franstalige partijen het aandeel van de vrouwelijke lijsttrekkers weliswaar is gestegen (met 6,4%), maar nog onder 30% blijft (28,6%). Zoals in 2014 is de MR de enige partij zonder vrouwelijke lijsttrekkers voor de Kamer, terwijl Ecolo de partij is met de meeste vrouwelijke lijsttrekkers (3 op 6, dus 50%). Voor alle Kamerlijsten samen stijgt het aandeel van de vrouwelijke lijsttrekkers van 25% in 2014 tot 31,6% (+6,6%) in 2019.

b) Vrouwen op verkiesbare plaatsen¹⁰

Ook de aanwezigheid van vrouwen op verkiesbare plaatsen op lijsten van de Nederlandstalige partijen is verbeterd tussen de verkiezingen van 2014 en van 2019 (+7,3%). In 2019 waren er 47,1% vrouwelijke kandidaten op deze bijzonder strategische plaatsen.

Met twee vrouwelijke lijsttrekkers op drie plaatsen Vlaams Belang het grootste aandeel vrouwen op verkiesbare plaatsen. Bij Groen en Open VLD maken vrouwen de helft uit van de kandidaten op verkiesbare plaatsen.

Op de Franstalige lijsten is het aandeel van vrouwen op verkiesbare plaatsen tussen 2014 en 2019 gestegen met 4,2%, tot 41,3%. Terwijl bij Défi de twee verkozenen afkomstig waren van de eerste twee plaatsen van de Brusselse kieskring, vindt men bij deze partij en bij de PS (47,8%) de meeste vrouwelijke kandidaten op verkiesbare plaatsen. Met uitzondering van PP en PTB, die na de verkiezingen van 2014 respectievelijk over één en twee verkiesbare plaatsen beschikten, is Ecolo de Franstalige partij met het kleinste aandeel vrouwen op verkiesbare plaatsen (33%).

Voor alle Kamerlijsten samen is het aandeel van de vrouwelijke kandidaten op verkiesbare plaatsen tussen 2014 en 2019 gestegen van 38,7% tot 44,7% (+6%).

c) Vrouwen op andere strategische plaatsen

Sommige plaatsen op de kieslijsten worden als strategisch beschouwd. Het betreft de eerste opvolgers, die belangrijk zijn wanneer een verkozenen uiteindelijk beslist om niet te zetelen, en de lijstduwers, plaatsen met een relatief hoge zichtbaarheid en die vaak door bekende kandidaten worden ingenomen. Bij deze strategische plaatsen is er een lichte achteruitgang (-0,4%) merkbaar van het aandeel vrouwen op de plaatsen van eerste opvolger (31,6%) en een vrij uitgesproken stijging (+9%) van vrouwen die als lijstduwers op de lijsten stonden (36,8%).

Voor wat beide soorten plaatsen betreft, was er een verschillende evolutie in het noorden en het zuiden van het land. Op de Nederlandstalige lijsten stijgt de aanwezigheid van vrouwen op plaatsen als eerste opvolger met 4,7% (tot 35,3%), terwijl ze met 2% daalt (tot 28,6%) op de Franstalige lijsten. Voor de lijsttrekkers geldt het omgekeerde: een zeer sterke stijging (+20,2%, tot 45,2%) op de Franstalige lijsten en een lichte daling (-1,3%, tot 26,5%) op de Nederlandstalige lijsten.

Als we per partij kijken, merken we dat op de N-VA-lijsten voor de Kamer geen enkele vrouw voorkomt als eerste opvolger of lijstduwer, terwijl op de Ecolo-lijsten twee derde van deze plaatsen wordt ingenomen door een vrouw.

¹⁰ Verkiesbare plaatsen zijn de bovenste plaatsen op de lijst die overeenkomen met het aantal zetels dat een partij bij de vorige verkiezingen op die lijst heeft behaald. Dit betekent dat de laatste verkiesbare plaats op een lijst overeenstemt met het aantal zetels dat door de partij werd behaald bij de vorige verkiezingen

Tabel 1. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Nederlandstalige partijen (2014-2019)

Plaatsen op lijsten - jaar	CD&V	Groen ¹¹	N-VA	Open Vld	sp.a ¹²	Vlaams Belang	Totaal
Lijsttrekkers 2019	1/6 (16,7%)	2/5 (40%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	3/5 (60%)	2/6 (33,3%)	12/34 (35,3%)
Lijsttrekkers 2014	0/6 (0%)	3/6 (33,3%)	0/6 (0%)	2/6 (33,3%)	3/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	10/36 (27,8%)
Eerste opvolgers 2019	2/6 (33,3%)	3/5 (60%)	0/6 (0%)	1/6 (16,7%)	3/5 (60%)	3/6 (50%)	12/34 (35,3%)
Eerste opvolgers 2014	5/6 (83,3%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	11/36 (30,6%)
Lijstduwers 2019	2/6 (33,3%)	4/5 (80%)	0/6 (0%)	1/6 (16,7%)	1/5 (20%)	1/6 (16,7%)	9/34 (26,5%)
Lijstduwers 2014	2/6 (33,3%)	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)	0/6 (0%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	10/36 (27,8%)
Verkiezbare plaatsen 2019	8/18 (44,4%)	3/6 (50%)	15/33 (45,4%)	7/14 (50%)	6/13 (46,1%)	2/3 (66,6%)	41/87¹³ (47,1%)
Verkiezbare plaatsen 2014	6/17 (35,3%)	2/5 (40%)	9/27 (33,3%)	6/13 (46,2%)	7/13 (53,8%)	5/12 (41,7%)	35/88 (39,8%)

¹¹ Voor de Kamerverkiezingen van 26 mei 2019 hebben Groen en de Sp.a geen eigen lijsten ingediend in de kieskring Brussel-Hoofdstad. Hun kandidaten stonden op de lijsten van respectievelijk Ecolo en de PS.

¹² Idem.

¹³ Verlies van een Vlaamse volksvertegenwoordiger na de verkiezingen van 2014.

Tabel 2. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Franstalige partijen (2014-2019)

Plaatsen op lijsten - jaar	cdH	FDF/Défi	Ecolo	MR	Parti Populaire	PS	PTB	Totaal
Lijsttrekkers 2019	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	3/6 (50%)	0/6 (0%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	12/42 (28,6%)
Lijsttrekkers 2014	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	0/6 (0%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	-	8/36 (22,2%)
Verkiesbare plaatsen 2019	4/9 (44,4%)	1/2 (50%)	2/6 (33,3%)	8/20 (40%)	0/1 (0%)	11/23 (47,8%)	0/2 (0%)	26/63 (41,3%)
Verkiesbare plaatsen 2014	4/9 (44,4%)	1/3 (33,3%)	3/8 (37,5%)	5/15 (33,3%)	0/1 (0%)	10/26 (38,5%)	-	23/62 (37,1%)
Eerste opvolgers 2019	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	4/6 (66,7%)	0/6 (0%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	12/42 (28,6%)
Eerste opvolgers 2014	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	-	11/36 (30,6%)
Lijstduwers 2019	2/6 (33,3%)	4/6 (66,7%)	4/6 (66,7%)	3/6 (50%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	19/42 (45,2%)
Lijstduwers 2014	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	4/6 (66,7%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	0/6 (0%)	-	9/36 (25%)

Tabel 3. Vrouwen op strategische plaatsen op de lijsten voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers, Nederlandstalige en Franstalige partijen (vergelijking 2014-2019)

	Nederlandstalige partijen ¹⁴		Franstalige partijen ¹⁵		Totaal - Nederlandstalige en Franstalige partijen	
	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019
Lijsttrekkers	10/36 (27,8%)	12/34¹⁶ (35,3%)	8/36 (22,2%)	12/42 (28,6%)	18/72 (25%)	24/76 (31,6%)
Verkiezbare plaatsen	35/88 (39,8%)	41/87 (47,1%)	23/62 (37,1%)	26/63 (41,3%)	58/150 (38,7%)	67/150 (44,7%)
Eerste opvolgers	11/36 (30,6%)	12/34 (35,3%)	11/36 (30,6%)	12/42 (28,6%)	23/72 (32%)	24/76 (31,6%)
Lijstduwers	10/36 (27,8%)	9/34 (26,5%)	9/36 (25%)	19/42 (45,2%)	20/72 (27,8%)	28/76 (36,8%)

¹⁴ Nederlandstalige partijen waarvan de lijsten in aanmerking werden genomen voor de verkiezingen van 2014: CD&V, Groen, N-VA, Open Vld, sp.a, Vlaams Belang.

¹⁵ Franstalige partijen waarvan de lijsten in aanmerking werden genomen voor de verkiezingen van 2014: cdH, FDF, Ecolo, MR, Parti Populaire, PS.

¹⁶ In 2019 waren er 34 Nederlandstalige lijsten voor de Kamer, want Groen en de sp.a hebben geen eigen lijsten ingediend. Hun kandidaten stonde respectievelijk op de lijsten van Ecolo en de PS.

1.2. VLAAMS PARLEMENT

Het Vlaams Parlement is samengesteld uit 124 volksvertegenwoordigers, die verkozen worden in vijf Vlaamse provinciale kieskringen en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

a) Vrouwelijke lijsttrekkers

Bij de Nederlandstalige partijen met minstens één vertegenwoordiger in het Vlaams Parlement was 32,4% van de kandidaten die lijsttrekkers waren in 2019 een vrouw. Dit komt neer op 12 vrouwelijke lijsttrekkers op een totaal van 37 lijsten. Het gaat om precies dezelfde aantallen en dezelfde verhouding als bij de vorige verkiezingen. Als we naar de partijen kijken, valt het op dat geen enkele van de zes lijsten van N-VA en Vlaams Belang voor het Vlaams Parlement getrokken werd door een vrouw, terwijl dat wel het geval was bij vier van de zes lijsten (66,6%) van Open VLD en sp.a.

b) Vrouwen op verkiesbare plaatsen

In 2019 bekleedden 54 vrouwen (of 43,5%) een van de 124 verkiesbare plaatsen voor het Vlaams Parlement. Dat is lichtjes minder dan in 2014, toen 44,8% van de verkiesbare plaatsen werd ingenomen door vrouwen (52/116). CD&V, Open VLD en N-VA waren de drie partijen met het hoogste aandeel vrouwen op verkiesbare plaatsen (tussen 48% en 46%). Het betreft de drie partijen met het hoogste aantal zetels in het aftredende parlement. Sp.a, dat slechts één verkiesbare plaats minder had dan Open VLD, had minder dan 40% vrouwen op verkiesbare plaatsen, vóór Vlaams Belang (33%) en Groen (30%), terwijl UF een bijzonder geval is, met één verkiesbare plaats.

c) Vrouwen op andere strategische plaatsen

Het aandeel van de vrouwelijke eerste opvolgers en lijstduwers op de kieslijsten bedroeg respectievelijk 21,6% en 27%. Bij de eerste opvolgers betekent dit een aanzienlijke daling (-8,1%) en bij de vrouwelijke lijstduwers een identiek percentage (27%) in vergelijkingen met de verkiezingen van 2014 voor het Vlaams Parlement.

Met uitzondering van de eerste opvolgers op de sp.a-lijsten (4 kandidaten op 6 lijsten) zijn vrouwen dus sterk in de minderheid op deze andere strategische plaatsen. Vlaams Belang heeft zelfs geen enkele vrouw op deze andere strategische plaatsen en dat was ook al het geval bij de lijsttrekkers.

Tabel 4. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Vlaams Parlement, per partij

Plaatsen op lijsten - jaar	CD&V	Groen	N-VA	Open Vld	sp.a	UF	Vlaams Belang	Totaal
Lijsttrekkers 2019	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	0/6 (0%)	4/6 (66,7%)	4/6 (66,7%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)	12/37 (32,4%)
Lijsttrekkers 2014	3/6 (50%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	3/6 (50%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)	12/37 (32,4%)
Verkiezbare plaatsen 2019	13/27 (48,1%)	3/10 (30%)	20/43 (46,5%)	9/19 (47,4%)	7/18 (38,9%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)	54/124 (43,5%)
Verkiezbare plaatsen 2014	16/31 (51,6%)	3/7 (42,9%)	7/16 (43,8%)	8/21 (38,1%)	10/19 (52,6%)	0/1 (0%)	8/21 (38,1%)	52/116 ¹⁷ (44,8%)
Eerste opvolgers 2019	2/6 (33,3%)	0/6 (0%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	4/6 (66,7%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)	8/37 (21,6%)
Eerste opvolgers 2014	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	4/6 (66,7%)	3/6 (50%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)	11/37 (29,7%)
Lijstduwers 2019	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)	10/37 (27%)
Lijstduwers 2014	2/6 (33,3%)	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)	10/37 (27%)

¹⁷ Ter herinnering: in 2014 beschikte Lijst Dedecker theoretisch over 8 verkiezbare plaatsen, maar kwam niet op bij de verkiezingen.

1.3. WAALS PARLEMENT

Het Waals Parlement is samengesteld uit 75 volksvertegenwoordigers, die voortaan verkozen worden in elf kieskringen. Het aantal kieskringen voor het Waals Parlement is tussen 2014 en 2019 gedaald van 13 naar 11.

a) Vrouwelijke lijsttrekkers

Het aandeel van de vrouwelijke lijsttrekkers op de kieslijsten voor het Waals Parlement steeg van 20,5% in 2014 tot 27,3% in 2019, een stijging met 6,8%. Bij de belangrijkste Waalse partijen plaatste de PS het minste vrouwen bovenaan haar lijsten: slechts één van de elf ingediende lijsten had een vrouwelijke lijsttrekker. Ecolo had de meeste vrouwelijke lijsttrekkers (vijf op elf of 45,4%).

b) Vrouwen op verkiesbare plaatsen

Mede door de verbeterde man-vrouw afwisseling op alle plaatsen op de lijsten is het aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen voor het Waals Parlement met vijf toegenomen. Van 2014 tot 2019 is het aandeel van de vrouwen op verkiesbare plaatsen dus met 6,7% gestegen, tot 46,7% (35/75). Ecolo, dat na de verkiezingen van 2014 over vier verkiesbare plaatsen beschikte, zette drie vrouwen op deze plaatsen, wat overeenstemt met 75% van de verkiesbare plaatsen van deze partij. De partij PTB schonk één van haar beide verkiesbare plaatsen aan een vrouw en bij de MR lag het aandeel van de vrouwen met 48% nauwelijks lager. Ook bij de PS stonden vrouwen op meer dan 40% van de verkiesbare plaatsen. Alleen het cdH haalde dit niveau niet, ondanks de verbeterde man-vrouwafwisseling.

c) Vrouwen op andere strategische plaatsen

Als we naar de andere twee strategische plaatsen kijken, zien we een duidelijke daling van het aandeel vrouwelijke eerste opvolgers (-13,2% tot 22,7%) en een zeer sterke stijging van het aandeel vrouwelijke lijstduwers (+23,9%, tot 63,6%). Op een meerderheid van de lijsten van de Waalse partijen staat bijgevolg een vrouw als lijstduwer, terwijl ze in de minderheid of zelfs sterk in de minderheid zijn op de plaatsen van eerste opvolger.

Tabel 5. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Waals Parlement, per partij

Plaatsen op lijsten - jaar	cdH	Ecolo	MR	Parti Populaire	PS	PTB	Totaal
Lijsttrekkers 2019	4/11 (36,4%)	5/11 (45,4%)	4/11 (36,4%)	2/11 (18,2%)	1/11 (9,1%)	2/11 (18,2%)	18/66 (27,3%)
Lijsttrekkers 2014	4/13 (30,8%)	3/13 (23,1%)	5/13 (38,5%)	1/13 (7,7%)	1/13 (7,7%)	2/13 (15,4%)	16/78 (20,5%)
Verkiesbare plaatsen 2019	5/13 (38,5%)	3/4 (75%)	12/25 (48%)	1/1 (100%)	13/30 (43,3%)	1/2 (50%)	35/75 (46,7%)
Verkiesbare plaatsen 2014	5/13 (38,5%)	5/14 (35,7%)	9/19 (47,4%)	-	11/29 (37,9%)	-	30/75 (40%)
Eerste opvolgers 2019	3/11 (27,3%)	5/11 (45,4%)	1/11 (9,1%)	1/11 (9,1%)	3/11 (27,3%)	2/11 (18,2%)	15/66 (22,7%)
Eerste opvolgers 2014	7/13 (53,8%)	6/13 (46,1%)	3/13 (23,1%)	2/13 (15,4%)	5/13 (38,5%)	5/13 (38,5%)	28/78 (35,9%)
Lijstduwers 2019	8/11 (72,7%)	6/11 (54,5%)	6/11 (54,5%)	8/11 (72,7%)	7/11 (63,6%)	7/11 (63,6%)	42/66 (63,6%)
Lijstduwers 2014	4/13 (30,8%)	5/13 (38,5%)	4/13 (30,8%)	7/13 (53,8%)	5/13 (38,5%)	6/13 (46,1%)	31/78 (39,7%)

1.4. BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK PARLEMENT

Het Brussels Hoofdstedelijk Parlement heeft 89 leden, die in één enkele kieskring worden verkozen. 72 volksvertegenwoordigers worden verkozen op lijsten ingediend door de Franstalige partijen en 17 op lijsten van Nederlandstalige partijen. De lijsten met opvolgers werden na de verkiezingen van 2014 afgeschaft.

a) Vrouwelijke lijsttrekkers

Van de zes Franstalige lijsten van partijen die bij de vorige verkiezingen vertegenwoordigers in het Brussels Hoofdstedelijk Parlement hadden, werden er drie (50%) aangevoerd door een vrouw (de lijsten van cdH, MR en PTB). In 2014 werd slechts één lijst aangevoerd door een vrouw. Bij de zes belangrijkste Nederlandstalige partijen in Brussel is de situatie volledig identiek. De lijsten van drie van deze partijen (CD&V, Groen en N-VA) werden aangevoerd door een vrouw, terwijl dat bij de verkiezingen van 2014 slechts bij één lijst het geval was. Er waren dus in totaal zes vrouwelijke lijsttrekkers op twaalf in Brussel, of 50%.

b) Vrouwen op verkiesbare plaatsen

Het aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen op Franstalige lijsten steeg lichtjes (+1,7%), tot 47,2%. Van alle Franstalige partijen zette het cdH het kleinste aantal vrouwen op deze plaatsen (33%). Alle andere partijen halen 50% vrouwen op deze strategische plaatsen of slechts iets minder. Maar dit aandeel is met bijna 12% gedaald op de lijsten van de Nederlandstalige partijen, die in Brussel over vrij weinig verkiesbare plaatsen beschikken. Vrouwen halen nog slechts 35,3% van het totaal aantal kandidaten op deze plaatsen. Het aandeel vrouwen op verkiesbare plaatsen op de Nederlandstalige lijsten in Brussel varieert van 50% voor CD&V tot 0% voor Vlaams Belang. Groen, N-VA en sp.a hebben elk één derde vrouwen op hun verkiesbare plaatsen gezet en Open Vld 40%.

Het aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen van alle lijsten voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement is dus in totaal met één kandidaat gedaald tussen 2014 en 2019 en bedraagt nog 40 op 89, of 44,9%.

c) Vrouwelijke lijstduwers

Omdat de lijsten met opvolgers voor de verkiezing van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement werden afgeschaft, kijken wij alleen naar de lijstduwers. Bij de Franstalige partijen (-33,3%) stonden er twee vrouwen minder op deze plaatsen, terwijl er bij de Nederlandstalige partijen een stijging was: één vrouw meer (+16,6%).

Tabel 6. Vrouwen op strategische plaatsen op de lijsten voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, Nederlandse taalgroep

Plaatsen op lijsten - jaar	cdH	Défi/FDF	Ecolo	MR	PS	PTB	Totaal
Lijsttrekkers 2019	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	3/6 (50%)
Lijsttrekkers 2014	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)
Verkiezbare plaatsen 2019	3/9 (33,3%)	6/12 (50%)	4/8 (50%)	9/18 (50%)	10/21 (47,6%)	2/4 (50%)	34/72 (47,2%)
Verkiezbare plaatsen 2014	5/11 (45,4%)	5/11 (45,5%)	8/16 (50%)	5/13 (38,5%)	10/21 (47,6%)	-	33/72 (45,8%)
Lijstduwers 2019	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)
Lijstduwers 2014	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	3/6 (50%)

Tabel 7. Vrouwen op strategische plaatsen op de lijsten voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, Franse taalgroep

Plaatsen op lijsten – jaar	CD&V	Groen	N-VA	Open Vld	sp.a	Vlaams Belang	Totaal
Lijsttrekkers 2019	1/1 (100%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	3/6 (50%)
Lijsttrekkers 2014	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)
Verkiezbare plaatsen 2019	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	2/5 (40%)	1/3 (33,3%)	0/1 (0%)	6/17 (35,3%)
Verkiezbare plaatsen 2014	2/3 (66,7%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	2/4 (50%)	2/4 (50%)	1/3 (33,3%)	8/17 (47,1%)
Lijstduwers 2019	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)
Lijstduwers 2014	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/6 (16,7%)

Tabel 8. Vrouwen op de strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, Nederlandstalige en Franstalige partijen (vergelijking 2014-2019)

	Franstalige partijen		Nederlandstalige partijen		Totaal Nederlandstalige én Franstalige partijen	
	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019
Lijsttrekkers	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)	3/6 (50%)	2/12 (16,7%)	6/12 (50%)
Verkiezbare plaatsen	33/72 (45,8%)	34/72 (47,2%)	8/17 (47,1%)	6/17 (35,3%)	41/89 (46,1%)	40/89 (44,9%)
Eerste opvolgers	4/6 (66,7%)	-	1/6 (16,7%)	-	5/12 (41,7%)	5/12 (41,7%)
Lijstduwers	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	4/12 (33,3%)	3/12 (25%)

1.5. PARLEMENT VAN DE DUITSTALIGE GEMEENSCHAP

Het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap omvat 25 volksvertegenwoordigers die in één enkele kieskring worden verkozen. Bij de verkiezingen voor dit beleidsniveau zijn er geen lijsten met opvolgers.

a) Vrouwelijke lijsttrekkers

Bij de verkiezingen van 2019 voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap had van de zes Duitstalige partijen alleen de liberale partij PFF een vrouwelijke lijsttrekker. Dit komt overeen met slechts 16,7% van de vrouwelijke lijsttrekkers in 2019 en het is de helft minder dan in 2014, toen twee lijsten werden aangevoerd door een vrouw.

b) Vrouwen op verkiesbare plaatsen

Het aandeel vrouwen op verkiesbare plaatsen van de lijsten voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap is tussen 2014 en 2019 stabiel gebleven op 44%. Vier van de zes Duitstalige partijen hebben evenveel vrouwen als mannen op hun verkiesbare plaatsen (Ecolo, PFF, PRO DG en Vivant). Met één enkele vrouw op een verkiesbare plaats is de SP de partij met het kleinste aandeel vrouwen op deze strategische plaatsen (25%).

c) Vrouwelijke lijstduwers

Er zijn geen lijsten met opvolgers voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap. Terwijl er in 2014 nog één vrouwelijke lijstduwer was, was er bij de verkiezingen van 2019 geen enkele meer.

Tabel 9. Vrouwen op strategische plaatsen op de lijsten voor het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, per partij

	CSP	Ecolo	PFF	PRO DG	SP	Vivant	Totaal
Lijsttrekkers 2019	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)
Lijsttrekkers 2014	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)
Verkiesbare plaatsen 2019	3/7 (42,8%)	1/2 (50%)	2/4 (50%)	3/6 (50%)	1/4 (25%)	1/2 (50%)	11/25 (44%)
Verkiesbare plaatsen 2014	2/7 (28,6%)	2/3 (66,7%)	2/4 (50%)	2/4 (50%)	2/5 (40%)	1/2 (50%)	11/25 (44%)
Lijstduwers 2019	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)
Lijstduwers 2014	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)

1.6. EUROPEES PARLEMENT

Er worden éérentwintig Belgische volksvertegenwoordigers verkozen om te zetelen in het Europees Parlement. Twaalf onder hen worden verkozen in het Nederlandstalig kiescollege, acht in het Franstalig kiescollege en één in het Duitstalig kiescollege. De kiezers van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van het Kanton Sint-Genesius-Rode hebben de keuze: zij kunnen stemmen voor kandidaten van het Nederlandstalig Kiescollege of van het Franstalig kiescollege.

a) Vrouwelijke lijsttrekkers

Bij de zes Nederlandstalige partijen die vertegenwoordigd zijn in het Europees Parlement zijn het aantal en het percentage vrouwelijke lijsttrekkers (2/6, of 33,3%) identiek in 2019 en 2014. De lijsten van Groen en sp.a hebben een vrouwelijke lijsttrekker.

Geen enkele van de vier Franstalige partijen die vertegenwoordigd zijn in het Europees Parlement werd getrokken door een vrouw, terwijl er in 2014 één vrouwelijke lijsttrekker was (op de PS-lijst).

Bij de Duitstaligen was er ook in 2019 één vrouwelijke lijsttrekker (Pro DG) op zes bij de belangrijkste partijen, net zoals in 2014.

In totaal hebben wij zestien lijsten geanalyseerd en we merken dat het aantal vrouwelijke lijsttrekkers daalt van vier in 2014 (25%) naar slechts 3 in 2019 (18,7%).

b) Vrouwen op verkiesbare plaatsen

Met zes vrouwen op verkiesbare plaatsen bij de Nederlandstaligen – twee meer dan in 2014 – halen de vrouwen op deze plaatsen een aandeel van 50%, terwijl dat in 2014 slechts 25% bedroeg. Het valt op dat Groen en sp.a elk slechts over één verkiesbare plaats beschikten en dat ze die allebei aan een vrouw toevertrouwden, in tegenstelling tot Vlaams Belang. Ook Open VLD kende twee van zijn drie verkiesbare plaatsen aan vrouwelijke kandidaten toe, terwijl dat bij N-VA slechts één op vier was.

Bij de Franstaligen stonden er in 2019 slechts twee vrouwen op verkiesbare plaatsen (25%). Als we rekening houden met de spreiding van deze plaatsen over de partijen, dan wordt de afwisseling man-vrouw op de eerste twee plaatsen strikt nageleefd. In 2014 stonden vrouwen op vier verkiesbare plaatsen op acht. Het aandeel van vrouwen op verkiesbare plaatsen daalde dus met 25% tussen 2014 en 2019 op de Franstalige lijsten.

Bij de Duitstaligen werd de enige verkiesbare plaats op de CSP-lijst bezet door een man, zoals in 2014. De aanwezigheid van vrouwen op verkiesbare plaatsen blijft over 't geheel genomen stabiel: acht op een totaal van éérentwintig (38,1%), zoals in 2014.

c) Vrouwen op andere strategische plaatsen

Op de andere strategische plaatsen van de Nederlandstalige lijsten voor het Europees Parlement zijn de vrouwen goed vertegenwoordigd: zowel bij de eerste opvolgers als de lijstduwers is 50% een vrouw. De aanwezigheid van vrouwen op de andere strategische plaatsen van Franstalige lijsten is er tussen 2014 en 2019 op vooruitgegaan. Twee vrouwen bezetten een van de vier plaatsen van eerste opvolger en twee vrouwen bezetten een van de vier plaatsen van lijstduwer.

Bij de Duitstaligen was er maar één zetelende kandidaat per lijst en dus was er geen lijstduwer. Op de plaatsen van eerste opvolger stonden twee vrouwen, onder andere bij de CSP, die de enige Duitstalige zetel in het Europees Parlement bekleedde.

In totaal verbetert de aanwezigheid van vrouwen op de plaatsen van eerste opvolger en lijstduwer tussen 2014 en 2019, respectievelijk met drie eenheden (7 op 16) en één eenheid (5 op 10).

Tabel 10. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Europees Parlement, Nederlandstalig kiescollege

	CD&V	Groen	N-VA	Open Vld	sp.a	Vlaams Belang	Totaal
Lijsttrekkers 2019	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)
Lijsttrekkers 2014	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)
Verkiezbare plaatsen 2019	1/2 (50%)	1/1 (100%)	1/4 (25%)	2/3 (66,6%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	6/12 (50%)
Verkiezbare plaatsen 2014	1/3 (33,3%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	4/12 (33,3%)
Eerste opvolgers 2019	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	3/6 (50%)
Eerste opvolgers 2014	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/6 (0%)
Lijstduwers 2019	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	3/6 (50%)
Lijstduwers 2014	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	3/6 (50%)

Tabel 11. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Europees Parlement, Franstalig kiescollege

Plaatsen op lijsten – jaar	cdH	Ecolo	MR	PS	Totaal
Lijsttrekkers 2019	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/4 (0%)
Lijsttrekkers 2014	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/4 (25%)
Verkiezbare plaatsen 2019	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	2/8 (25%)
Verkiezbare plaatsen 2014	1/1 (100%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)	4/8 (50%)
Eerste opvolgers 2019	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	2/4 (50%)
Eerste opvolgers 2014	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/4 (16,7%)
Lijstduwers 2019	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	2/4 (50%)
Lijstduwers 2014	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/4 (16,7%)

Tabel 12. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Europees Parlement, Duitstalig kiescollege¹⁸

Plaatsen op lijsten – jaar	CSP	Ecolo	PFF	PRO DG	SP	Vivant	Totaal
Lijsttrekkers 2019	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)
Lijsttrekkers 2014	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)
Vrouwen op verkiesbare plaatsen 2019	0/1 (0%)	-	-	-	-	-	0/1 (0%)
Vrouwen op verkiesbare plaatsen 2014	0/1 (0%)	-	-	-	-	-	0/1 (0%)
Eerste opvolgers 2019	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)
Eerste opvolgers 2014	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	3/6 (50%)

Tabel 13. Vrouwen op strategische plaatsen van de kieslijsten voor het Europees Parlement, Nederlandstalige, Franstalige en Duitstalige partijen (vergelijking 2009-2014)

Plaatsen op de lijsten	Nederlandstalige partijen		Franstalige partijen		Duitstalige partijen		Totaal Nederlandstalige, Franstalige en Duitstalige partijen	
	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019	Totaal 2014	Totaal 2019
Lijsttrekkers	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	1/4 (25%)	0/4 (0%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)	4/16 (25%)	3/16 (18,7%)
Vrouwen op verkiesbare plaatsen	4/12 (33,3%)	6/12 (50%)	4/8 (50%)	2/8 (25%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	8/21 (38,1%)	8/21 (38,1%)
Eerste opvolgers	0/6 (0%)	3/6 (50%)	1/4 (25%)	2/4 (50%)	3/6 (50%)	2/6 (33,3%)	4/16 (25%)	7/16 (43,7%)
Lijstduwers	3/6 (50%)	3/6 (50%)	1/4 (25%)	2/4 (50%)	-	-	4/10 (40%)	5/10 (50%)

¹⁸ In tegenstelling tot de andere parlementen hebben we rekening gehouden met de lijsten van Duitstalige partijen die na de vorige verkiezingen geen vertegenwoordiger hadden, aangezien alleen de CSP in dat geval was. Voor de verkiezingen van 2014 en 2019 hebben we rekening gehouden met dezelfde partijen.

1.7. DE AANWEZIGHEID VAN VROUWEN ALS LIJSTREKKER EN OP VERKIESBARE PLAATSEN, PER PARTIJ¹⁹

Na het overzicht van de aanwezigheid van vrouwen op de kieslijsten voor de verschillende parlementen leek het ons interessant om de cijfers van de aanwezigheid van vrouwen als lijsttrekker en op verkiesbare plaatsen te verzamelen en te vergelijken tussen de verkiezingen. Dit geeft een algemener idee van de houding van de partijen ten opzichte van vrouwen in een verkiezingscontext. Om de tabellen overzichtelijker te maken zijn de partijen “geklasseerd” op basis van de plaats die ze aan vrouwen toekennen op deze strategische plaatsen.

1.7.1. Vrouwelijke lijsttrekkers, per partij

Bij alle (voornaamste) Nederlandstalige partijen samen is 34,9% van de lijsttrekkers een vrouw. Dat is 6,3% meer dan in 2014. Sp.a is veruit de partij met de meeste vrouwelijke lijsttrekkers (61,5%). Het is bovendien de enige Belgische partij waarvan de meerderheid van de lijsten wordt aangevoerd door een vrouw. Groen komt op de tweede plaats, met zes van de dertien lijsten (46,1%) aangevoerd door een vrouw, gevolgd door Open VLD (6 op 14, of 42,9% van de lijsten). Verder staan vrouwelijke kandidaten aan het hoofd van de lijst op 28,6% van de lijsten van CD&V (4 op 14) en op 21,4% van de lijsten van N-VA (3 op 14). Ten slotte werden twee lijsten ingediend door Vlaams Belang aangevoerd door vrouwen (14,3%), terwijl de enige UF-lijst werd getrokken door een man. UF terzijde gelaten, bedroeg de kloof tussen de partij met het grootste aandeel vrouwelijke lijsttrekkers en de partij met het kleinste aandeel 47,2%.

Bij alle (voornaamste) Franstalige partijen samen is 28,6% van de lijsttrekkers een vrouw. Dat is 7,2% meer dan in 2014. Ecolo is de partij die de meeste vrouwen inzet als lijsttrekker (8 op 19, of 42,1%). Dit betekent ook dat de Franstalige partij met het hoogste percentage vrouwelijke lijsttrekkers op nationaal niveau slechts op de vierde plaats zou komen. Met 36,8% aan vrouwelijke lijsttrekkers (6 op 19) komt cdH op de tweede plaats van deze rangschikking van Franstalige partijen, gevolgd door Défi (6 op 19). Bij de partijen die lager scoren dan 30% vinden we MR en PTB, met een identiek aantal en hetzelfde aandeel vrouwelijke lijsttrekkers: 5 op 19, of 26,3%. De PP haalt 21% (4 op 19) en de PS bekleedt de laatste plaats, met slechts drie vrouwelijke lijsttrekkers bij de laatste verkiezingen (15,8%). De kloof tussen de partij met het grootste aandeel vrouwelijke lijsttrekkers en de partij met het kleinste aandeel bedraagt 26,3%.

Bij de Duitstalige partijen ten slotte waren PFF en ProDG de enige met een vrouwelijke lijsttrekker op één van hun twee lijsten. Tussen 2014 en 2019 is de aanwezigheid van vrouwelijke lijsttrekkers gedaald van drie op twaalf (25%) naar twee op twaalf (16,7%).

Als we een analyse per parlement maken, zien we zowel bij de Nederlandstalige partijen (50%) als bij de Franstalige partijen (42,8%) dat op de lijsten voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement het hoogste percentage vrouwelijke lijsttrekkers staat. Het aandeel vrouwelijke lijsttrekkers is bij de Nederlandstaligen het laagste (32,4%) voor de verkiezing van het Vlaams Parlement, terwijl dat bij de Franstaligen het geval is voor de verkiezing van het Europees Parlement (14,3%).

¹⁹ Bij deze vergelijking van kieslijsten per partij hebben wij rekening gehouden met alle politieke partijen die bij de verkiezingen van 2019 in minstens één parlement over verkiesbare plaatsen beschikten.

Tabel 14. Totaal aantal vrouwelijke lijsttrekkers op kieslijsten voor alle parlementen, per Nederlandstalige politieke partij

Parlement	sp.a	Groen	Open Vld	CD&V	N-VA	Vlaams Belang	UF	Totaal 2019	Totaal 2014
Kamer van Volksvertegenwoordigers	3/5 (60%)	2/5 (40%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	-	12/34 (35,3%)	10/36 (27,8%)
Vlaams Parlement	4/6 (66,6%)	2/6 (33,3%)	4/6 (66,6%)	2/6 (33,3%)	0/6 (0%)	0/6 (0%)	0/1 (0%)	12/37 (32,4%)	13/42 (31%)
Brussels Hoofdstedelijk Parlement	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	-	3/6 (50%)	1/6 (16,7%)
Europees Parlement	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	-	2/6 (33,3%)	2/7 (28,6%)
Totaal	8/13 (61,5%)	6/13 (46,1%)	6/14 (42,9%)	4/14 (28,6%)	3/14 (21,4%)	2/14 (14,3%)	0/1 (0%)	29/83 (34,9%)	26/91 (28,6%)

Tabel 15. Totaal aantal vrouwelijke lijsttrekkers op kieslijsten voor alle parlementen, per Franstalige politieke partij

Parlement	Ecolo	cdH	Défi	MR	PTB	Parti Populaire	PS	Totaal 2019	Totaal 2014
Kamer van Volksvertegenwoordigers	3/6 (50%)	2/6 (33,3%)	2/6 (33,3%)	0/6 (0%)	2/6 (33,3%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)	12/42 (28,6%)	8/36 (22,2%)
Waals Parlement	5/11 (45,4%)	4/11 (36,4%)	4/11 (36,4%)	4/11 (36,4%)	2/11 (18,2%)	2/11 (18,2%)	1/11 (9,1%)	22/77 (28,6%)	18/91 (19,8%)
Brussels Hoofdstedelijk Parlement	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	3/7 (42,8%)	1/6 (16,7%)
Europees Parlement	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	1/7 (14,3%)	3/7 (42,9%)
Totaal	8/19 (42,1%)	7/19 (36,8%)	6/19 (31,6%)	5/19 (26,3%)	5/19 (26,3%)	4/19 (21%)	3/19 (15,8%)	38/133 (28,6%)	30/140 (21,4%)

Tabel 16. Totaal aantal vrouwelijke lijsttrekkers voor alle parlementen, per Duitstalige politieke partij

Parlement	PFF	PRO DG	CSP	Ecolo	SP	Vivant	Totaal 2019	Totaal 2014
Parlement van de Duitstalige Gemeenschap	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)	2/6 (33,3%)
Europees Parlement	0/1 (0%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/6 (16,7%)	1/6 (16,7%)
Totaal	1/2 (50%)	1/2 (50%)	0/2 (0%)	0/2 (0%)	0/2 (0%)	0/2 (0%)	2/12 (16,7%)	3/12 (25%)

1.7.2. Vrouwen op verkiesbare plaatsen, per partij

Bij alle Nederlandstalige partijen samen werd 44,6% van de verkiesbare plaatsen toegewezen aan vrouwen. Dat is 2,1% meer dan in 2014. Open Vld benadert het dichtst de pariteit tussen vrouwen en mannen op het domein van de verkiesbare plaatsen (20 op 41, of 48,8% van de verkiesbare plaatsen). Zowel CD&V (46,9%) als N-VA (44,6%) en vervolgens sp.a (42,9%) en Groen (40%) hebben een aandeel van vrouwelijke kandidaten op verkiesbare plaatsen van 40% of meer, terwijl bij Vlaams Belang 36,4% van de verkiesbare plaatsen werd ingenomen door vrouwen. De kloof tussen de partij met het grootste aandeel vrouwelijke lijsttrekkers en de partij met het kleinste aandeel bedraagt 12,4%.

Bij de Duitstalige partijen stonden er vrouwelijke kandidaten op 50% van de verkiesbare plaatsen op de lijsten van vier partijen. Alles samen genomen waren zowel het aantal als het percentage vrouwen op verkiesbare plaatsen identiek in 2014 en 2019: elf vrouwen op zesentwintig plaatsen, of 42,3%. De kloof tussen de partij die het meeste vrouwen op verkiesbare plaatsen zet en de partij die dit het minste doet, bedraagt 25%.

Als we de cijfers per parlement analyseren, zien we dat in tegenstelling tot wat bij de lijsttrekkers werd vastgesteld, vrouwen op de lijsten voor het Brussels Hoofdstedelijk Parlement het slechtste vertegenwoordigd waren op de verkiesbare plaatsen van de lijsten van de Nederlandstalige partijen, en dat zij het beste vertegenwoordigd waren op de lijsten voor het Europees Parlement.

Bij de Franstaligen was de situatie gelijklopend met wat bij de lijsttrekkers werd vastgesteld: vrouwen waren het beste op verkiesbare plaatsen vertegenwoordigd op de Brusselse lijsten en het slechtste op de Europese lijsten.

Tabel 17. Totaal aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen op de kieslijsten voor alle parlementen, per Nederlandstalige politieke partij

Parlement	Open Vld	CD&V	N-VA	sp.a	Groen	Vlaams Belang	UF	Totaal 2019	Totaal 2014
Kamer van Volksvertegenwoordigers	7/14 (50%)	8/18 (44,4%)	15/33 (45,4%)	6/13 (46,1%)	3/6 (50%)	2/3 (66,6%)	-	41/87 (47,1%)	35/88 (39,8%)
Vlaams Parlement	9/19 (47,4%)	13/27 (48,1%)	20/43 (46,5%)	7/18 (38,9%)	3/10 (30%)	2/6 (33,3%)	0/1 (0%)	54/124 (43,5%)	52/116 (44,8%)
Brussels Hoofdstedelijk Parlement	2/5 (40%)	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	0/1 (0%)	-	6/17 (35,3%)	8/17 (47,1%)
Europees Parlement	2/3 (66,6%)	1/2 (50%)	1/4 (25%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	-	6/12 (50%)	4/12 (33,3%)
Totaal	20/41 (48,8%)	23/49 (46,9%)	37/83 (44,6%)	15/35 (42,9%)	8/20 (40%)	4/11 (36,4%)	0/1 (0%)	107/240 (44,6%)	99/233 (42,5%)

Tabel 18. Totaal aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen op de kieslijsten voor alle parlementen, per Franstalige politieke partij

Parlement	Défi	Parti Populaire	Ecolo	MR	PS	cdH	PTB	Totaal 2019	Totaal 2014
Kamer van Volksvertegenwoordigers	1/2 (50%)	0/1 (0%)	2/6 (33,3%)	8/20 (40%)	11/23 (47,8%)	4/9 (44,4%)	0/2 (0%)	26/63 (41,3%)	23/62 (37,1%)
Waals Parlement	-	1/1 (100%)	3/4 (75%)	12/25 (48%)	13/30 (43,3%)	5/13 (38,5%)	1/2 (50%)	35/75 (46,7%)	30/75 (40%)
Brussels Hoofdstedelijk Parlement	6/12 (50%)	-	4/8 (50%)	9/18 (50%)	10/21 (47,6%)	3/9 (33,3%)	2/4 (50%)	34/72 (47,2%)	33/72 (45,8%)
Europees Parlement	-	-	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	0/1 (0%)	-	2/8 (25%)	4/8 (50%)
Totaal	7/14 (50%)	1/2 (50%)	9/19 (47,4%)	30/66 (45,4%)	35/77 (45,4%)	12/32 (37,5%)	3/8 (37,5%)	97/218 (44,5%)	90/217 (41,5%)

Tabel 19. Totaal aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen op de kieslijsten voor alle parlementen, per Duitstalige politieke partij

Parlement	PRO DG	PFF	Ecolo	Vivant	CSP	SP	Totaal 2019	Totaal 2014
Duitstalig Parlement	3/6 (50%)	2/4 (50%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	3/7 (42,8%)	1/4 (25%)	11/25 (44%)	11/25 (44%)
Europees Parlement	-	-	-	-	0/1 (0%)	-	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Totaal	3/6 (50%)	2/4 (50%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	3/8 (37,5%)	1/4 (25%)	11/26 (42,3%)	11/26 (42,3%)

1.8. CONCLUSIES

Het is moeilijk om uit deze analyse van de aanwezigheid van vrouwen op kieslijsten algemeen stijgende of dalende trends af te leiden die voor alle lijsten en alle beleidsniveaus zouden gelden. Afhankelijk van de kieslijsten en van het soort plaatsen op die lijsten zijn er in vergelijking met de vorige verkiezingen variërende stijgingen en dalingen van het aantal vrouwen waar te nemen.

Op de kieslijsten voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers is het aantal vrouwelijke lijsttrekkers en het aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen in vergelijking met de vorige verkiezingen vrij aanzienlijk gestegen, zowel op de lijsten van de Nederlandstalige als de Franstalige partijen. Maar betreffende het aantal vrouwelijke eerste opvolgers en lijstduwers valt er geen uniforme evolutie vast te stellen.

Op de kieslijsten voor de gewestparlementen is het aantal vrouwelijke lijsttrekkers tussen 2014 en 2019 gestegen in Wallonië en Brussel, maar gedaald in Vlaanderen en de Duitstalige Gemeenschap. Als we kijken naar de verkiesbare plaatsen is de aanwezigheid van vrouwen vrij sterk verbeterd in Wallonië en lichtjes gestegen op de Brusselse lijsten van de Franstalige partijen. Maar in Vlaanderen deed zich een daling voor, terwijl de Duitstalige Gemeenschap stabiel bleef. Bij de vrouwen op andere strategische plaatsen valt het vooral op dat het aantal vrouwelijke eerste opvolgers zowel in Vlaanderen als in Wallonië is gedaald.

Op de Belgische kieslijsten voor het Europees Parlement blijft het aandeel van de vrouwelijke lijsttrekkers bij de Nederlandstalige partijen identiek aan 2014, maar het aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen en als eerste opvolger stijgt. Bij de vier Franstalige partijen die in het Europees Parlement vertegenwoordigd zijn, komen er geen vrouwelijke lijsttrekkers meer voor (terwijl er in 2014 nog één was) en daalt de aanwezigheid van vrouwen op verkiesbare plaatsen aanzienlijk, ook al komen ze in groter aantal voor op de twee andere strategische plaatsen.

De meeste vrouwelijke lijsttrekkers vinden we op de lijsten van de Nederlandstalige partijen, dan volgen de lijsten van de Franstalige partijen en ten slotte de Duitstalige partijen. De aanwezigheid van vrouwen op deze plaats steeg tussen 2014 en 2019 bij de Nederlandstaligen en Franstaligen, maar daalde op de Duitstalige lijsten. Het hoogste percentage lijsten aangevoerd door vrouwen vinden we bij het Brussels Hoofdstedelijk Parlement.

Maar de situatie in 2014 en 2019 is vrijwel identiek voor wat de aanwezigheid van vrouwen op verkiesbare plaatsen op de lijsten van Franstalige Nederlandstalige en Duitstalige partijen betreft. Zowel in het noorden als in het zuiden van het land zijn vrouwen in 2019 iets sterker aanwezig op deze plaatsen, terwijl deze cijfers in de Duitstalige Gemeenschap stabiel zijn gebleven.

2. ANALYSE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE POLITIEK NA DE VERKIEZINGEN VAN 26 MEI 2019 EN VERGELIJKING MET DE VERKIEZINGSUITSLAGEN VAN 2014

De analyse van de verkiezingsuitslag vanuit een genderperspectief heeft tot doel om een volledig beeld te schetsen van de vertegenwoordiging van vrouwen in de verschillende parlementen en regeringen van het land, na de verkiezingen en op basis van de door de politieke partijen ingediende kieslijsten.

2.1. FEDERAAL NIVEAU

2.1.1. Kamer van Volksvertegenwoordigers

Bij de Nederlandstalige partijen wonnen drie partijen zetels in de Kamer: PVDA (+3), Groen (+2) en vooral Vlaams Belang, dat vijftien zetels meer behaalde dan in 2014. Alle andere partijen verloren zetels in vergelijking met 2014: zowel N-VA, dat de grootste Vlaamse partij blijft (-8), als CD&V (-6), sp.a (-4) en Open VLD (-2).

Het aantal vrouwelijke verkozenen steeg bij de drie partijen die zetels hebben bijgewonnen (vijf vrouwelijke verkozenen bij Vlaams Belang, twee bij PVDA en één bij Groen) en daalde bij de partijen die zetels hebben verloren (drie vrouwelijke verkozenen minder bij N-VA, twee bij Open VLD en sp.a en één bij CD&V).

Hoe zit het met het aandeel vrouwelijke verkozenen per partij? Twee “winnende” partijen - PVDA en Vlaams Belang - hebben het kleinste percentage vrouwelijke verkozenen, met name minder dan 40%. Terwijl in 2014 twee van de drie VB-verkozenen vrouwen waren (66,7%). De partij met het grootste aandeel vrouwelijke verkozenen in de Kamer is sp.a (55,5%) en dat aandeel stijgt zelfs nog licht (+1,7%) in vergelijking met 2014, ondanks het zetelverlies. Dezelfde evolutie doet zich voor bij N-VA (+1,6%) en vooral bij CD&V (+8,4%). Groen had zowel in 2014 als in 2019 50% vrouwelijke verkozenen, terwijl bij dit aandeel daalt bij Open VLD (-8,3%).

Het aandeel Nederlandstalige vrouwelijke verkozenen in de Kamer daalt tussen 2014 en 2019 licht, van 44,8% (39 van de 87). De toename van het aantal Nederlandstalige verkozenen tussen 2014 en 2019 in de Kamer is te wijten aan de verkiezing van een PVDA-kandidate in Brussel.

Bij de Franstaligen zijn Ecolo en PTB de enige twee partijen die in 2019 (aanzienlijk) meer zetels behaalden dan in 2014 (elk +7). De partij MR verliest het meeste zetels (-6), gevolgd door cdH (-4) en de PS (-3), terwijl de Parti Populaire zijn enige vertegenwoordiger verliest en uit het halfroond verdwijnt. Défi behoudt zijn twee zetels.

Bij Ecolo (+5) en PTB (+3) doet zich de sterkste stijging van het aantal vrouwelijke verkozenen voor. Ondanks het verlies van drie zetels stijgt het aantal vrouwelijke verkozenen met één eenheid bij de PS, die nu 40% vrouwelijke verkozenen haalt in plaats van 30,4%. Ondanks het verlies van zes zetels en één vrouwelijke verkozenen, stijgt het aandeel vrouwelijke verkozenen ook bij MR (+5,7%), maar daalt het bij cdH (-4,4%) en blijft het stabiel bij Défi (één van de twee verkozenen is een vrouw).

Het aandeel van de Franstalige vrouwelijke verkozenen in de Kamer stijgt dus aanzienlijk tussen 2014 en 2019, van 31,7% (20 van de 63) in 2014 naar 40,3% (25 van de 62) in 2019.

Bij alle partijen samen steeg het aantal vrouwelijke verkozenen in de Kamer tussen 2014 en 2019 van 59 tot 64, een toename met vijf eenheden. Deze evolutie na de laatste verkiezingen stemt overeen met een stijging met 3,4% van het aandeel van de federale vrouwelijke verkozenen, tot 42,7%.

Tabel 20. Aantal en percentage vrouwelijke verkozenen in de Kamer, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwelijke verkozenen/zetels 2014	Vrouwelijke verkozenen/zetels 2019
CD&V	6/18 (33,3%)	5/12 (41,7%)
Groen	3/6 (50%)	4/8 (50%)
N-VA	14/33 (42,4%)	11/25 (44%)
Open Vld	7/14 (50%)	5/12 (41,7%)
PVDA	-	1/3 (33,3%)
sp.a	7/13 (53,8%)	5/9 (55,5%)
Vlaams Belang	2/3 (66,7%)	7/18 (38,9%)
Totaal Nederlandstalige partijen	39/87 (44,8%)	38/87 (43,7%)
cdH	4/9 (44,4%)	2/5 (40%)
Ecolo	2/6 (33,3%)	7/13 (53,8%)
FDf/Défi	1/2 (50%)	1/2 (50%)
MR	6/20 (30%)	5/14 (35,7%)
PP	0/1 (0%)	-
PS	7/23 (30,4%)	8/20 (40%)
PTB	0/2 (0%)	3/9 (33,3%)
Totaal Franstalige partijen	20/63 (31,7%)	26/63 (41,3%)
Totaal	59/150 (39,3%)	64/150 (42,7%)

Voor wat de kieskringen betreft, leveren de kieskringen Vlaams-Brabant (60%) en Limburg (50%) het hoogste aandeel vrouwelijke verkozenen op. In de kieskringen Oost-Vlaanderen (35%) en West-Vlaanderen (37,5) ligt het aandeel vrouwelijke verkozenen onder 40%, terwijl dit percentage licht wordt overschreden in Antwerpen (41,7%), de grootste Vlaamse kieskring. Tot slot is de enige Nederlandstalige verkozenen in Brussel een vrouw van de gezamenlijke lijst van de PTB en de PVDA.

Tabel 21. Aantal en percentage Nederlandstalige vrouwelijke verkozenen in de Kamer, per partij en per kieskring

Partijen/ kieskringen	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Brussel	Vrouwelijke verkozenen /zetels
CD&V	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	-	5/12 (41,7%)
Groen	1/2 (50%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	1/2 (50%)	1/1 (100%)	-	4/8 (50%)
N-VA	3/8 (37,5%)	3/5 (60%)	1/4 (25%)	2/5 (40%)	2/3 (66,7%)	-	11/25 (44%)
Open Vld	1/2 (50%)	2/3 (66,7%)	1/2 (50%)	1/4 (25%)	0/1 (0%)	-	5/12 (41,7%)
PVDA	1/2 (50%)	-	-	0/1 (0%)	-	-	1/3 (33,3%)
sp.a	1/2 (50%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	-	5/9 (55,5%)
Vlaams Belang	2/5 (40%)	1/2 (50%)	2/4 (50%)	1/4 (25%)	1/3 (33,3%)	-	7/18 (38,9%)
Totaal	10/24 (41,7%)	9/15 (60%)	6/16 (37,5%)	7/20 (35%)	6/12 (50%)	-	38/87 (43,7%)

In de Waalse en Brusselse kieskringen ligt het aandeel vrouwelijke verkozenen het hoogste in de provincie Luxemburg (50%, of twee vrouwen op vier verkozenen). Hoge percentages vrouwelijke verkozenen, die dicht in de buurt van de pariteit komen, vinden we in de drie kieskringen die het hoogste aantal verkozenen bij de Franstaligen opleveren: Brussel en Luik (46,7%) en vervolgens Henegouwen (44,4%). Maar deze percentages liggen veel lager in de kieskringen Waals-Brabant (20%) en Namen (16,7%).

Tabel 22. Aantal en percentage Franstalige vrouwelijke verkozenen in de Kamer, per partij en per kieskring

Partijen/ kieskringen	Waals- Brabant	Henegouwen	Luik	Luxemburg	Namen	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Vrouwelijke verkozenen/ zetels
cdH	-	1/1 (100%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	2/5 (40%)
Ecolo	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)	2/3 (66,7%)	1/1 (100%)	0/1 (0%)	3/4 (75%)	7/13 (53,8%)
Défi	-	-	-	-	-	1/2 (50%)	1/2 (50%)
MR	1/3 (33,3%)	2/3 (66,7%)	1/3 (33,3%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)	5/14 (35,7%)
PS	0/1 (0%)	3/8 (37,5%)	2/5 (40%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)	8/20 (40%)
PTB	-	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	-	0/1 (0%)	1/2 (50%)	3/9 (33,3%)
Totaal	1/5 (20%)	8/18 (44,4%)	7/15 (46,7%)	2/4 (50%)	1/6 (16,7%)	7/15 (46,7%)	26/63 (41,3%)

Voor wat de **voorkeurstemmen** betreft, is er slechts één vrouw bij de 10 kandidaten met de meeste voorkeurstemmen en vier²⁰ bij de 20 grootste stemmenkanonnen. Beide cijfers zijn volledig identiek aan de situatie in 2014. In totaal tellen we 16 vrouwen onder de 50 populairste kandidaten (32%), of één meer dan in 2014 (30%).

Inzake **penetratiegraad**²¹ staat er één vrouw in de lijst met de tien hoogste percentages en vier²² (één meer dan in 2014) bij de twintig hoogste. Er zijn in totaal 15 vrouwen bij de 50 kandidaten met de hoogste stemmenpercentages in hun kieskringen.

Wanneer we nagaan vanop welke plaatsen vrouwen werden verkozen, dan kunnen we zien of en in welke mate vrouwen erin slagen om voldoende voorkeurstemmen te vergaren om de volgorde op de lijsten, die door de partijen wordt bepaald, te doorbreken. Om ondanks een lagere plaats op de lijst verkozen te raken, moeten vrouwen het effect tegengaan waarbij lijststemmen ten goede komen aan de kandidaten die hoger op de lijst zijn geplaatst.

²⁰ Zuhar DEMIR (6^e), Barbara PAS (15^e), Valerie VAN PEEL (16^e) en Maggie DE BLOCK (17^e).

²¹ De penetratiegraad is de verhouding, in percent, tussen het aantal stemmen dat elke kandidaat heeft behaald en het totaal aantal geldige stemmen dat werd uitgebracht in de kieskring. Het is een graadmeter van de populariteit van de kandidaten, ongeacht de grootte van de kieskring. De absolute cijfers geven deze indicatie niet.

²² Zuhar DEMIR (5e), Florence REUTER (11e), Mélissa HANUS (15e) en Eliane TILLIEUX (16e).

Op het niveau van de Kamer merken we dat twee vrouwelijke kandidaten **werden verkozen ondanks hun lagere plaats op de lijst**, op een totaal van zeven kandidaten die in dat geval zijn²³. Vrouwen vertegenwoordigen dus 28,6% van alle verkozenen voor de Kamer die buiten de door de partijen bepaalde lijstvolgorde werden verkozen²⁴. Ter informatie: in 2014 werden vier vrouwen verkozen op een totaal van 10 kandidaten die buiten de door de partijen bepaalde lijstvolgorde werden verkozen (40%).

De **effectieve samenstelling** van een parlement wordt doorgaans bepaald door de vorming van een regering die wordt gesteund door een parlementaire meerderheid en de enkele plaatsvervangingen die daarvan het gevolg zijn.

De politiek zeer onrustige periode na de verkiezingen heeft geleid tot de vorming van een volwaardige regering met bijzondere machten, alleen in de context van de gezondheids crisis veroorzaakt door Covid-19.²⁵ Deze regering, met een beperkte levensduur, is een soort verlenging van de regering in lopende zaken, met de tijdelijke steun van een meerderheid in het Parlement zoals dat samengesteld werd na de verkiezingen van mei 2019. De gegevens over de effectieve samenstelling van de Kamer van Volksvertegenwoordigers zullen worden bijgewerkt afhankelijk van de politieke ontwikkelingen op federaal niveau.

2.1.2. Senaat

De Senaat is samengesteld uit 50 senatoren afkomstig uit de gefedereerde entiteiten (Gewesten en Gemeenschappen) en 10 gecoöpteerde senatoren. 29 senatoren worden aangeduid door het Vlaams Parlement, 10 door het Parlement van de Franse Gemeenschap, 8 door het Waals Parlement, 2 door de Franse taalgroep van het Brussels Parlement en 1 senator wordt afgevaardigd door het Parlement van de Duitstalige gemeenschap.

Sinds de verkiezingen van 2014 is geen enkele senator rechtstreeks verkozen. De zetelverdeling binnen de nieuwe Senaat wordt echter wel nog bepaald door de verkiezingsuitslag van 26 mei 2019. De resultaten van de verkiezingen voor de parlementen van Gemeenschappen en Gewesten bepalen immers hoeveel senatoren van de gefedereerde entiteiten elke politieke partij mag aanstellen, terwijl de 10 gecoöpteerde senatoren (4 Franstalige en 6 Nederlandstalige) worden aangesteld op basis van de resultaten van de Kamerverkiezingen.

Concreet, na de verkiezingen heeft de verdeling van de 60 Senaatszetels tussen de politieke partijen geleid tot de aanwezigheid van 28 vrouwelijke senatoren, 46,7% vrouwen. Dit is een lager percentage (-3,3%) dan in 2014, toen vrouwen 50% uitmaakten van alle senatoren. Er zijn 16 vrouwen (één minder dan in 2014) bij de 35 senatoren van de Nederlandstalige taalgroep, of 45,7% (-2,9% in vergelijking met

²³ Vijf van de zeven kandidaten die voor de Kamer werden verkozen buiten de door de partijen bepaalde volgorde stonden op Nederlandstalige lijsten en twee op Franstalige lijsten.

²⁴ Het betreft één vrouwelijke verkozen van Vlaamse Belang uit de kieskring Antwerpen (Marijke DILLEN, verkozen vanop de laatste plaats van haar lijst) en één kandidate van Ecolo uit de kieskring Brussel (Séverine de LAVELEYE, verkozen vanop de 7e plaats).

²⁵ De bijzondere machten bestaan uit de tijdelijke uitbreiding van de machten van de regering, waardoor deze in een aantal domeinen, die in een machtigingswet zijn vastgelegd, wetgevende normen kan wijzigen of aannemen om het hoofd te bieden aan een crisissituatie. *Vocabulaire politique*, Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP).

2014) en 12 vrouwen (ook één minder dan in 2014) bij de 25 senatoren afkomstig uit de Franstalige partijen²⁶, of 48% vrouwen (-4% in vergelijking met 2014).

Nochtans bij acht van de twaalf partijen (66,7%) de helft van de zetels of meer worden ingenomen door vrouwen. Bij de Nederlandstaligen ligt alleen bij Groen, PVDA en Vlaams Belang het aandeel vrouwelijke senatoren onder 50% en bij de Franstaligen is dit alleen het geval bij MR. In 2014 waren er bij zes partijen op tien (60%) 50% of meer vrouwelijke senatoren. Tussen 2014 en 2019 is het aandeel van de partijen waarin vrouwen beter vertegenwoordigd zijn dan mannen in de Senaat dus gestegen, terwijl hun totaal aantal licht is gedaald.

Tabel 23. Aantal en percentage vrouwelijke senatoren, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwelijke senatoren / zetels 2014	Vrouwelijke senatoren / zetels 2019
CD&V	5/8 (62,5%)	3/5 (60%)
Groen	2/3 (66,7%)	1/4 (25%)
N-VA	4/12 (33,3%)	5/9 (55,6%)
Open Vld	2/5 (40%)	3/5 (60%)
sp.a	3/5 (60%)	2/4 (50%)
PVDA	-	0/1 (0%)
Vlaams Belang	1/2 (50%)	2/7 (28,6%)
Totaal Nederlandstalige partijen	17/35 (48,6%)	16/35 (45,7%)
cdH	1/4 (25%)	1/2 (50%)
Ecolo	2/3 (66,7%)	3/5 (60%)
MR	3/9 (33,3%)	2/7 (28,6%)
PS	7/9 (77,8%)	4/7 (57,1%)
PTB	-	2/4 (50%)
Totaal Franstalige partijen	13/25 (52%)	12/25 (48%)
Totaal	30/60 (50%)	28/60 (46,7%)

2.1.3. Samenstelling van de regering

Pas tijdens de door Covid-19 veroorzaakte gezondheids crisis werd in maart 2020 een volwaardige federale regering op de been gebracht met een programma dat zich beperkt tot de bestrijding van het coronavirus en de aanpak van de sociaal-economische en fiscale gevolgen van de pandemie. Na de eedaflegging bleef de samenstelling van deze regering dezelfde als die van de regering in lopende zaken. Ook al hebben er na de verkiezingen verschillende veranderingen plaatsgevonden binnen de regeringsploeg (vooral door het vertrek van verschillende bekende personen naar de Europese instellingen), blijft deze regering nog steeds samengesteld uit dezelfde politieke partijen die sinds december 2018 deel uitmaken van de regering in lopende zaken. De parlementaire steun die deze regering in staat stelde om volledige bevoegdheden en bijzondere machten te krijgen, kwam dus tijdelijk van partijen buiten de regering.

Concreet bestaat deze regering uit 13 ministers, waarvan 4 vrouwen, ofwel 30,8% vrouwen. Voor het eerst in de Belgische geschiedenis heeft België een vrouwelijke eerste minister. Er moet ook worden

²⁶ De Duitstalige Gemeenschap vaardigt één senator af (verbonden aan MR en meegeteld bij het totaal van de Franstalige partijen). De vrouwelijke senator die werd gecoöpteerd door PTB-PVDA als lijsttrekker voor de Kamer in de kieskring Limburg werd meegeteld bij de Franse taalrol.

opgemerkt dat de drie vice-premiers mannen zijn. Deze cijfers zullen worden bijgewerkt naarmate de situatie zich verder ontwikkelt.

2.2. DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

2.2.1. Het Vlaams Parlement

Voor de Vlaamse partijen verschilt de verkiezingsdynamiek voor het Vlaams Parlement weinig van die voor de Kamer. Drie partijen gaan erop vooruit in zetels, met daarbij het Vlaams Belang als grote overwinnaar van de verkiezingen met 17 zetels meer dan in 2014. Groen en de PVDA winnen elk vier zetels in vergelijking met de verkiezingen van 2014. Bij de partijen die zetels verliezen heb je, net zoals voor de Kamer, N-VA en CD&V (-8), sp.a (-6), gevolgd door Open VLD (-3). De UF die slechts één verkozen had, behaalde bij de laatste stembusgang geen zetel meer.

Open VLD heeft het hoogste aandeel vrouwelijke verkozenen in het Vlaams Parlement (56,2%). Daarbij dient onderstreept te worden dat de partij, ondanks het verlies van drie zetels op de in 2014 behaalde negentien, er twee vrouwelijke verkozenen bij heeft, een stijging van het aantal verkozen vrouwen met nagenoeg 20%! In vier van de vijf kieskringen had de liberale partij twee vrouwelijke kandidaten op de eerste drie plaatsen gezet, terwijl de lijst in Brussel door een vrouw getrokken werd. Het aandeel vrouwelijke verkozenen ligt eveneens boven de 50% bij de CD&V (52,6%). Dit hoog aantal vrouwelijke verkozenen dat gelinkt moet worden aan het feit dat de CD&V als partij het grootste aantal vrouwen op verkiesbare plaatsen voor het Vlaams Parlement had staan, is ietsje lager dan in 2014 (55,5%). Met 7 vrouwelijke verkozenen op 14 haalt Groen de kaap van 50%, een stijging van 10% in vergelijking met 2014. Daarna volgen de sp.a en de N-VA met respectievelijk 46,1% en 45,7% vrouwelijke verkozenen. Opvallend is de duidelijke stijging van het aantal nationalistische vrouwelijke verkozenen: de partij verliest wel acht zetels, maar heeft slechts één vrouwelijke verkozenen minder dan in 2014. Het percentage verkozen vrouwen bedraagt minder dan 40% bij het Vlaams Belang, maar dit is wel een stijging van 5,8% in vergelijking met de vorige verkiezingen. De PVDA, die in 2014 geen enkele zetel had, heeft slechts één vrouw onder zijn vier verkozenen (25%).

Globaal genomen is het aantal verkozen vrouwen in het Vlaams Parlement tussen 2014 en 2019 met drie gestegen (van 55 naar 58), een stijging met 2,3%.

Tabel 24. Aantal en percentage verkozen vrouwen in het Vlaams Parlement per partij (vergelijking 2014-2019).

Partijen	Verkozen vrouwen/Zetels 2014	Verkozen vrouwen/Zetels 2019
CD&V	15/27 (55,5%)	10/19 (52,6%)
Groen	4/10 (40%)	7/14 (50%)
N-VA	17/43 (39,5%)	16/35 (45,7%)
Open VLD	7/19 (36,8%)	9/16 (56,2%)
PVDA	-	1/4 (25%)
sp.a	10/18 (55,5%)	6/13 (46,1%)
UF	0/1 (0%)	-
Vlaams Belang	2/6 (33,3%)	9/23 (39,1%)
Totaal	55/124 (44,4%)	58/124 (46,7%)

Brussel is de kieskring met het grootste aandeel verkozen vrouwen in het Vlaams Parlement (66,7%). De vrouwen tellen het hoogst aantal verkozenen in twee andere kieskringen, nl. Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen (55%). Het aandeel vrouwelijke verkozenen bedraagt bijna de helft in de provincie Antwerpen (48,5%) en iets meer dan 40% in Oost-Vlaanderen. Beide kieskringen zijn samen goed voor bijna de helft van de verkozenen in het Vlaams Parlement. Terwijl in de Kamer de helft van de verkozenen in Limburg vrouwen zijn, vertegenwoordigen zij slechts 31,2% van de verkozenen van die kieskring in het Vlaams Parlement.

Tabel 25. Aantal en percentage verkozen vrouwen in het Vlaams Parlement per partij en per kieskring

Partijen / Kieskringen	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Brussel	Vrouwen/Zetels
CD&V	2/4 (50%)	2/3 (66,7%)	3/5 (60%)	2/4 (50%)	1/3 (33,3%)	-	10/19 (52,6%)
Groen	2/4 (50%)	2/3 (66,7%)	0/1 (0%)	2/3 (66,7%)	0/1 (0%)	1/2 (50%)	7/14 (50%)
N-VA	7/12 (58,3%)	3/6 (50%)	2/5 (40%)	2/6 (33,3%)	1/4 (25%)	1/2 (50%)	16/35 (45,7%)
Open Vld	1/3 (33,3%)	2/3 (66,7%)	2/3 (66,7%)	2/4 (50%)	1/2 (50%)	1/1 (100%)	9/16 (56,2%)
PVDA	1/2 (50%)	-	-	0/1 (0%)	0/1 (0%)	-	1/4 (25%)
sp.a	1/2 (50%)	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)	1/1 (100%)	6/13 (46,1%)
Vlaams Belang	2/6 (33,3%)	1/3 (33,3%)	3/5 (60%)	2/6 (33,3%)	1/3 (33,3%)	-	9/23 (39,1%)
Totaal	16/33 (48,5%)	11/20 (55%)	11/22 (55%)	11/27 (40,7%)	5/16 (31,2%)	4/6 (66,7%)	58/124 (46,8%)

Onder de tien kandidaten met **het hoogste aantal voorkeurstemmen** zijn er vier vrouwen, zeven²⁷ onder de 20 grootste stemmentrekkers en 22 (44%) onder de 50 grootste stemmentrekkers. In 2014 waren er 21 vrouwen onder de 50 grootste stemmentrekkers (42%).

Wat de **penetratiegraad** van de kandidaten betreft, vinden we drie vrouwen bij de tien kandidaten met de sterkste penetratiegraad, zeven²⁸ bij de 20 sterkste (twee minder dan in 2014) en 22 bij de 50 beste (44%).

Vier vrouwen werden verkozen **vanuit een onverkiesbare plaats** op de lijst (op een totaal van acht kandidaten zonder verkiesbare plaats, dit is hetzelfde cijfer als in 2014). Dat is tweemaal meer dan in 2014 toen twee kandidates verkozen werden vanuit een niet-verkiesbare plaats. De vrouwen zijn dus goed voor de helft van de verkozenen in het Vlaams Parlement die geen verkiesbare plaats hadden. Ze komen allemaal uit de kieskring Antwerpen²⁹.

De **effectieve samenstelling** van het Vlaams Parlement is lichtjes anders wat de verhouding vrouw/man betreft, aangezien er één vrouw minder is bij de vrouwelijke parlementsleden dan bij de vrouwelijke verkozenen (56 vrouwen op 124 parlementsleden, dit is 45,2%). Die lichte daling is niet het gevolg van de samenstelling van de regering, zoals dat meestal het geval is. Hoewel het aantal vrouwelijke parlementsleden van CD&V met één vrouw daalt, stijgt het aantal vrouwelijke parlementsleden van N-VA met één en blijft het aantal vrouwelijke parlementsleden van Open-VLD gelijk. Daarentegen is er wel een daling van het aantal vrouwen bij het Vlaams Belang. Hun aantal gaat van 9 verkozenen naar 7 parlementsleden, hoewel die partij geen deel uitmaakt van de regeringscoalitie.

²⁷ CREVITS Hilde (2de), ALMACI Meyrem (7de), RUTTEN Gwendolyn (8de), SCHAUVLIEGE Joke (9de), HOMANS Liesbeth (11de), VAN CAUTER Carina (13de), DE RIDDER Annick (20de).

²⁸ CREVITS Hilde (2de), RUTTEN Gwendolyn (7de), AMPE Els (9de), GROOTHEDDE Celia (14de), ALMACI Meyrem (16de), SCHAUVLIEGE Joke (18de), PEETERS Lydia (19de).

²⁹ Drie stonden op de lijst van de N-VA (Kathleen KREKELS – 9de plaats ; Manuela VAN WERDE 10de plaats ; VAN DER VLOET Tine – 11de plaats) en de vierde werd verkozen voor Groen (Tine VAN DEN BRANDE – 5de plaats).

Ter herinnering: in 2014 telden we na de vorming van de Vlaamse regering 55 vrouwelijke parlementsleden (dit is 44,4% vrouwen). Tussen 2014 en 2019 steeg het aantal vrouwelijke parlementsleden dus met één en met 0,8%.

Tabel 26. Effectieve samenstelling van het Vlaams Parlement per partij (vergelijking 2149-2019)

Partijen	Vrouwen/Zetels - 2014	Vrouwen/Zetels - 2019
CD&V	14/27 (51,8%)	9/19 (47,4%)
Groen	4/10 (40%)	7/14 (50%)
N-VA	17/43 (39,5%)	17/35 (48,6%)
Open Vld	8/19 (42,1%)	9/16 (56,2%)
PVDA	/	1/4 (25%)
sp.a	10/18 (55,5%)	6/13 (46,1%)
UF	0/1 (0%)	/
Vlaams Belang	2/6 (33,3%)	7/23 (30,4%)
Totaal	55/124 (44,4%)	56/124 (45,2%)

2.2.2. De Vlaamse regering

De **Vlaamse regering** telt drie vrouwen (Hilde Crevits – CD&V, Zuhair Demir N-VA en Lydia Peeters – Open Vld) op de negen regeringsleden (33,3%). Van de vier N-VA-ministers is er één vrouw (25%), van de drie CD&V-ministers ook één (33,3%), en van de twee liberale ministers eveneens één (50%). Het aandeel vrouwen in de schoot van de Vlaamse regering is lager dan in 2014: onder de negen regeringsleden waren er toen vier vrouwen (44,4%).

2.3. HET WAALS GEWEST

2.3.1. Het Waals Parlement

In het Waals Parlement winnen Ecolo en de PTB elk acht zetels. Net zoals in de Kamer verloren alle andere Franstalige partijen zetels: de PS zeven (maar de partij blijft wel de eerste partij in Wallonië), de MR zeven, de cdH drie. De PP verloor zijn enige zetel.

Wat de vrouwelijke verkozenen betreft, telt de MR het grootste aandeel verkozen vrouwen (55%). Een beetje zoals de Open-VLD in het Vlaams Parlement ziet de MR het percentage verkozen vrouwen beduidend stijgen tussen 2014 en 2019 (+11%), want ondanks het verlies van vijf zetels blijft het aantal voor de MR verkozen vrouwen hetzelfde. De verkiezingsoverwinning van Ecolo mondt uit in een betekenisvolle toename van het aandeel verkozen vrouwen (+16,7%). Met 41,7% vrouwelijke verkozenen ligt Ecolo iets voor op twee andere partijen, met name de PTB die in 2014 geen enkele vrouwelijke verkozenen had en de cdH (40% vrouwelijke verkozenen). De achteruitgang van de PS in Wallonië uit zich ook in een zeer duidelijke vermindering van het aantal en het percentage verkozen vrouwen. Zes van de zeven door de PS verloren zetels waren bezet door vrouwen. Zij zijn dus het grote slachtoffer van de achteruitgang van de socialisten (-12,9% vrouwelijke verkozenen).

Globaal genomen tellen we, na de verkiezingen van 26 mei 2019 en de toepassing voor het eerst van het ritsprincipe voor de volledige lijsten, 31 Waalse vrouwelijke verkozenen op een totaal van 75, wat neerkomt op 41,3%. Dat is één verkozen vrouw en 1,3% vrouwen meer dan in 2014. In de kleinere Waalse kieskringen waar er, rekening houdend met de grotere stemmenverdeling tussen de verscheidene partijen, relatief weinig verkozenen per lijst zijn, heeft de uitbreiding van het ritssysteem tot de volledige lijsten geen beduidend effect gehad op de verkiezing van vrouwen in het Waals Parlement.

Tabel 27. Aantal en percentage verkozen vrouwen in het Waals Parlement per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Verkozen vrouwen/Zetels 2014	Verkozen vrouwen/Zetels 2019
cdH	5/13 (38,5%)	4/10 (40%)
Ecolo	1/4 (25%)	5/12 (41,7%)
MR	11/25 (44%)	11/20 (55%)
PP	0/1 (0%)	-
PS	13/30 (43,3%)	7/23 (30,4%)
PTB-GO!	0/2 (0%)	4/10 (40%)
Totaal	30/75 (40%)	31/75 (41,3%)

Uit de vergelijking van de percentages verkozen vrouwen in de diverse kieskringen (die dus niet overeenkomen met de provincies voor de verkiezing voor de Kamer), blijkt dat drie kieskringen meer dan 50% vrouwelijke verkozenen tellen: Namen en Doornik hebben er 57,1% en Luik (de grootste Waalse kieskring) 53,8%. De kieskring Verviers volgt heel dicht met 50% vrouwelijke verkozenen. De kieskringen Soignies, Dinant en Hoei daarentegen hebben een laag aandeel verkozen vrouwen (20 à 25%), terwijl de kieskringen Aarlen, Charleroi en Mons tussen 30 en 40% vrouwelijke verkozenen tellen.

We hebben gezien dat de kleinere kieskringen in Wallonië niet gunstig zijn voor de verkiezing van vrouwen en dat het aantal kieskringen er tussen 2014 en 2019 verminderd werd. Welke gevolgen had die wijziging die op het eerste gezicht zou moeten zorgen voor een evenwichtiger vertegenwoordiging tussen mannen en vrouwen, omdat sommige kieskringen in Wallonië groter werden?

In 2014 waren in totaal zes van de twaalf verkozenen een vrouw (50%) in de kieskringen Charleroi en Thuin. Na de fusie waren er nog slechts drie vrouwen verkozen op tien verkozenen (30%) in de kieskring

Charleroi – Thuin. In 2014 was er geen enkele vrouw bij de vijf verkozenen van de kieskringen Aarlen en Neufchâteau; na de laatste verkiezingen werden er twee vrouwen verkozen op de zes gekozenen. Bovendien was in de kieskring Soignies in 2014 één van de vier verkozenen een vrouw (25%); in 2019 nog slechts één van de vijf (20%) in diezelfde kieskring die één zetel bijwon als gevolg van de hertekening van de kieskringen. In totaal zakte in alle betrokken kieskringen samen het aantal verkozen vrouwen van 7 op 21 (33,3%) in 2014 naar 6 op 21 (28,6%) in 2019, een daling dus met één vrouwelijke verkozen (4,7%). De vergroting van de kieskringen (verhoging van het aantal verkozenen per kieskring) heeft dus uiteindelijk een negatieve invloed gehad op de politieke vertegenwoordiging van de vrouwen in Wallonië, terwijl men er doorgaans van uitgaat dat hoe groter een kieskring is, des te meer kansen de vrouwen hebben om verkozen te worden. Tussen 2014 en 2019 verbeterde de vertegenwoordiging van de vrouwen in Wallonië in de kieskringen Luik (+ 2 vrouwelijke verkozenen), Namen (+ 2 vrouwelijke verkozenen) en Doornik (+ 1 vrouwelijke verkozenen).

Als we de partijen bekijken dan zien we dat de kloof tussen het aandeel liberale (55%) en socialistische (30,4%) verkozen vrouwen zeer groot is. Vanwaar die grote verschillen? We stellen vast dat de MR één vrouwelijke verkozen op twee verkozenen heeft in zeven kieskringen (Zie tabel 7) en dat in de twee kieskringen waar de MR slechts één verkozen haalt, de lijsten door vrouwen getrokken werden. Bij de PS zijn er slechts drie kieskringen op elf met één vrouw op de twee verkozenen en in de vijf kieskringen waar de PS slechts één verkozen haalt, werden de lijsten stelselmatig door een man getrokken.

In de kleinere Waalse kieskringen beïnvloedt de aan- of afwezigheid van kandidates als lijsttrekker zeer duidelijk de vertegenwoordiging van de vrouwen in het Parlement en verklaart in ruime mate de verschillen in percentage Waalse vrouwelijke verkozenen tussen MR en PS.

Tabel 28. Aantal en percentage verkozen vrouwen in het Waals Parlement per partij en per kieskring

Kieskringen/ partijen	cdH	Ecolo	MR	PS	PTB	Vrouwen/Zetels
Aarlen - Bastenaken - Marche-en-Famenne - Neufchâteau - Virton	1/2 (50%)	0/1 (0%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	-	2/6 (33,3%)
Charleroi - Thuin	0/1 (0%)	0/1 (0%)	1/2 (50%)	1/4 (25%)	1/2 (50%)	3/10 (30%)
Dinant - Philippeville	0/1 (0%)	-	1/2 (50%)	0/1 (0%)	-	1/4 (25%)
Huy-Waremme	-	0/1 (0%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	-	1/4 (25%)
Luik	1/1 (100%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	2/5 (40%)	2/3 (66,7%)	7/13 (53,8%)
Mons	-	0/1 (0%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	2/5 (40%)
Namen	0/1 (0%)	1/2 (50%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	1/1 (100%)	4/7 (57,1%)
Nijvel	0/1 (0%)	1/2 (50%)	2/4 (50%)	0/1 (0%)	-	3/8 (37,5%)
Soignies - La Louvière	0/1 (0%)	-	-	1/3 (33,3%)	0/1 (0%)	1/5 (20%)
Tournai - Ath -Moeskroen	1/1 (100%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	4/7 (57,1%)
Verviers	1/1 (100%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	0/1 (0%)	0/1 (0%)	3/6 (50%)
Totaal	4/10 (40%)	5/12 (41,7%)	11/20 (55%)	7/23 (30,4%)	4/10 (40%)	31/75 (41,3%)

Wat de **naamstemmen** betreft, zien we één enkele vrouw bij de tien kandidaten die het hoogst aantal voorkeurstemmen achter hun naam kregen (twee minder dan in 2014), zeven³⁰ bij de 20 grootste stemmentrekkers (zoals in 2014) en 20 (40%) bij de 50 meest populaire kandidaten (één vrouw meer dan in 2014).

Twee vrouwen staan in de ranking van de tien verkozenen **met de hoogste penetratiegraad**, zes³¹ bij de 20 met de hoogste penetratiegraad (tegen amper twee in 2014) en 19 bij de 50 beste.

Bekijken we de verkiezing van vrouwen **vanuit een niet-verkiesbare plaats**, dan stellen we vast dat alle verkozen vrouwen op een verkiesbare plaats op de lijst stonden. Slechts twee (socialistische) kandidaten werden in het Waals Parlement verkozen vanuit een niet-verkiesbare plaats.

Wat de **effectieve samenstelling** van het Parlement betreft, zien we dat het aantal vrouwelijke parlementsleden gedaald is. Met 28 vrouwen op 75 parlementsleden (drie vrouwen minder), daalt het

³⁰ DE BUE Valérie (3de), BERNARD Alice (11de), LARUELLE Sabine (12de), MORREALE Christie (15de), KAPOMPOLE Joëlle (17de), LAFFUT Anne (18de), RYCKMANS Hélène (20de).

³¹ DE BUE Valérie (8de), KAPOMPOLE Joëlle (10de), CASSART-MAILLEUX Caroline (16de), LARUELLE Sabine (17de), LAFFUT Anne (18de), GALANT Jacqueline (19de).

aandeel van de vrouwelijke parlementsleden met 4% in vergelijking met het aandeel vrouwelijke verkozenen, tot 37,3%. In het kader van de effectieve samenstelling van het Parlement stijgt het aantal vrouwen in geen enkele partij. Het blijft gelijk bij de PTB en de cdH, en daalt met één eenheid bij de PS, de MR en Ecolo. De MR is de Waalse partij met de beste vrouwenvertegenwoordiging in het Parlement (50%), de PS die met de slechtste vrouwenvertegenwoordiging (26,1%).

Tussen 2014 en 2019 daalde het aantal Waalse vrouwelijke parlementsleden met vier eenheden, dit is met 5,4%. Uitgedrukt in procenten stijgt de aanwezigheid van vrouwen tussen twee verkiezingen bij Ecolo, de MR en de PTB, maar daalt bij de cdH en de PS.

Tabel 29. Effectieve samenstelling man/vrouw van het Waals Parlement per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwen/Zetels 2014	Vrouwen/Zetels 2019
cdH	8/13 (61,5%)	4/10 (40%)
Ecolo	1/4 (25%)	4/12 (33,3%)
MR	11/25 (44%)	10/20 (50%)
PS	12/30 (40%)	6/23 (26,1%)
PP	0/1 (0%)	/
PTB	0/2 (0%)	4/10 (40%)
Totaal	32/75 (42,7%)	28/75 (37,3%)

2.3.2. De Waalse regering

Na de verkiezingen van 2014 telden we slechts één vrouw onder de acht leden van de Waalse regering, wat neerkomt op 12,5%. Net zoals in 2009 wees dit zeer lage percentage vrouwen in de schoot van de Waalse regering op een minimaal respect van de bij wet verplichte gemengde samenstelling van de Belgische regeringen. Sinds 2019 wordt bij een bijzonder decreet³² bepaald dat het percentage vrouwen of mannen in de Waalse regering ten minste een derde moet bedragen. De Waalse regering is dus de enige regering in het land die de bij wet verplichte gemengde samenstelling verstrengd heeft. Als gevolg van de eerste verkiezingen na die wijziging van de regelgeving maken drie vrouwen (Christie Morreale – PS; Valérie De Bue – MR en Céline Tellier - Ecolo) deel uit van de Waalse regering op een totaal van acht leden (drie PS-ministers, drie MR-ministers en twee ministers voor Ecolo), wat neerkomt op een vertegenwoordiging van 37,5% voor de vrouwen.

³² Bijzonder decreet van 2 mei 2019 tot wijziging van de artikelen 60 en 64 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen met het oog op een gewaarborgde evenwichtige aanwezigheid van vrouwen en mannen in de Waalse Regering (B.S. van 22 mei 2019).

2.4. HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

2.4.1. Het Brussels Parlement

In Brussel volgen de verkiezingsuitslagen dezelfde trend als op federaal en op Waals vlak voor de Franstalige partijen, maar dat is niet het geval voor de Vlaamse partijen waar het Vlaams Belang het bijzonder zwak blijft doen. Bij de Franstaligen gaan Ecolo (+7 zetels) en de PTB (+6 zetels) fors vooruit, terwijl DierAnimal, een nieuwe partij, één zetel behaalt. Alle andere partijen gaan achteruit: de MR vijf zetels, de PS vier zetels (de PS blijft wel de eerste partij in Brussel), de cdH drie en Défi twee. Langs Nederlandstalige kant wordt Groen de eerste Vlaamse partij in Brussel met vier zetels (+1), terwijl Agora en de PVDA elk één zetel behalen. Open VLD, in 2014 nog de eerste Vlaamse partij, verliest twee zetels (3 zetels), de CD&V verliest er één (1 zetel). N-VA (3 zetels), sp.a (3 zetels) en het Vlaams Belang (1 zetel) blijven status-quo.

Met zijn enige vrouwelijke verkozenen is DierAnimal de partij met het hoogste percentage verkozen vrouwen (100%). Dit bijzonder geval buiten beschouwing gelaten, bedraagt het aandeel verkozen vrouwen meer dan 50% bij twee partijen die electoraal erg verschillende resultaten behalen, nl. Ecolo en de MR, met elk 53,8% vrouwelijke verkozenen.

Net zoals in Wallonië verloor de MR veel zetels bij de jongste verkiezingen, maar de partij behoudt wel eenzelfde aantal vrouwelijke verkozenen als in 2014. Het percentage liberale vrouwelijke verkozenen stijgt dus aanmerkelijk (14,9%). Bij Ecolo stijgt het aantal verkozen vrouwen met drie in vergelijking met 2014, maar het aandeel vrouwelijke verkozenen daalt er met om en bij de 10% tussen 2014 (toen was het percentage vrouwelijke verkozenen erg hoog) en 2019. Onder de tien verkozenen van de communistische PTB zijn er vijf vrouwen (50%), een hoog cijfer, even hoog als in 2014. Ondanks de forse achteruitgang van de cdH is het aandeel verkozen vrouwen bij die partij sterk toegenomen en bereikt nu 50% (drie vrouwen bij de zes verkozenen). Het percentage verkozen vrouwen voor Défi blijft onveranderd op 40%, terwijl de daling van het aantal zetels bij de PS meteen tot minder vrouwelijke verkozenen leidt. Net zoals in Wallonië is de PS de partij met het kleinste aandeel vrouwelijke verkozenen (29,4%) bij de Franstalige partijen in Brussel.

Gezien het kleiner aantal zetels voor de Nederlandstalige partijen in Brussel zijn de procentuele schommelingen daar soms erg groot. Het is dan ook belangrijk de evolutie van de vertegenwoordiging van de vrouwen qua zetels onder de loep te nemen. Door het verlies van één van de twee zetels die de CD&V had, behoudt die partij nog slechts één zetel, en die zetel ging naar een vrouw. Groen wint twee zetels en één vrouwelijke verkozenen in vergelijking met 2014 en bereikt zo 50% vrouwelijke verkozenen (2 op 4).

N-VA, Open VLD en sp.a hebben elk een derde vrouwelijke verkozenen. N-VA behoudt haar drie zetels maar verliest wel één vrouwelijke verkozenen, met als gevolg een forse vermindering van het aandeel verkozen vrouwen bij deze partij (-33,3%). Open VLD verliest twee zetels op vijf en één vrouwelijke verkozenen. Het aandeel verkozen vrouwen gaat ook hier achteruit (-6,7%). Met één vrouw op drie verkozenen blijft de situatie bij de sp.a ongewijzigd ten opzichte van 2014. Tot slot hebben Agora, PVDA en Vlaams Belang elk één mannelijke verkozenen in het Brussels Parlement.

Tabel 30. Aantal en percentage verkozen vrouwen in het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per partij (vergelijking 2014-2019).

Partijen	Verkozen vrouwen/Zetels 2014	Verkozen vrouwen/Zetels 2019
cdH	3/9 (33,3%)	3/6 (50%)
DierAnimal	-	1/1 (100%)
Ecolo	5/8 (62,5%)	8/15 (53,3%)
FDF/Défi	5/12 (41,7%)	4/10 (40%)
MR	7/18 (38,9%)	7/13 (53,8%)
PS	7/21 (33,3%)	5/17 (29,4%)
PTB	2/4 (50%)	5/10 (50%)
Totaal Franstalige partijen	29/72 (40,3%)	33/72 (45,8%)
Agora	-	0/1 (0%)
CD&V	1/2 (50%)	1/1 (100%)
Groen	1/3 (33,3%)	2/4 (50%)
N-VA	2/3 (66,7%)	1/3 (33,3%)
Open Vld	2/5 (40%)	1/3 (33,3%)
sp.a-one.brussels	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)
PVDA	-	0/1 (0%)
Vlaams Belang	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Totaal Nederlandstalige partijen	7/17 (41,2%)	6/17 (35,3%)
Totaal	36/89 (40,4%)	39/89 (43,8%)

Qua **naamstemmen**³³ tellen we vier vrouwen onder de tien kandidaten met de meeste voorkeurstemmen (één meer dan in 2014), negen³⁴ onder de 20 grootste stemmentrekkers (drie meer dan in 2014) en 26 onder de 50 grootste stemmentrekkers (10 meer dan in 2014!). Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de enige plaats waar een meerderheid van vrouwen tot de grootste stemmentrekkers behoort.

Als we kijken naar **de verkiezing van vrouwen die niet op een verkiesbare plaats stonden**, stellen we vooreerst vast dat er in Brussel veel meer kandidaten dan elders verkozen werden zonder dat ze een verkiesbare plaats hadden. In het Brussels Parlement werden immers acht kandidates verkozen vanuit een niet-verkiesbare plaats op in totaal 20 kandidaten die aldus verkozen werden, wat neerkomt op 40%.³⁵

In tegenstelling tot 2014 toen het aantal vrouwen in het Brussels Parlement hetzelfde gebleven was tussen de verkiezingen en de vorming van de regering, is het aandeel vrouwen vrij sterk toegenomen wat betreft de **effectieve samenstelling** van het Brussels Parlement. Het aantal en het percentage vrouwen is immers gestegen van 39 verkozenen (43,3%) tot 43 parlementsleden (48,3%), een stijging van 5%. Die grotere aanwezigheid van de vrouwen in het Brussels Parlement doet zich voor bij de

³³ Aangezien er in Brussel slechts één kieskring bestaat, komt de rangschikking van de naamstemmen overeen met die van de percentages behaalde stemmen.

³⁴ SCHEPMANS Françoise (2de), DE SMEDT Françoise (5de), LAANAN Fadila (8de), TRACHTE Barbara (10de), FREMAULT Céline (11de), LAHSSAINI Leila (12de), BERTRAND Alexia (15de), GENOT Zoé (18de), d'URSEL Anne-Charlotte (20de).

³⁵ In 2014 waren er onder de 20 verkozenen zes vrouwen die geen verkiesbare plaats op de lijst hadden. Aan Nederlandstalige zijde stond de enige vrouw die verkozen werd zonder verkiesbare plaats op de lijst van Groen (Lotte STOOPS – 7de). Aan Franstalige zijde vinden we die vrouwelijke verkozenen terug bij Ecolo (Farida TAHAR – 68de et Zoé GENOT – laatste plaats), de cdH (Gladys KAZADI – 12de), de MR (Viviane TEITELBAUM – 71de), Défi (Ariane de LOBKOWICZ-d'URSEL – 48de) en de PTB (DE BOCK Caroline – 8de en LAHSSAINI Leila – 25de). We stellen vast dat er bij de zes socialistische verkozenen die niet op een verkiesbare plaats stonden, geen enkele vrouw was.

Franstaligen zowel als bij de Nederlandstaligen: in vergelijking met de verkiezingen stijgt het aantal vrouwen met twee in elke taalgroep. Aan Nederlandstalige zijde verhoogt het aantal vrouwelijke parlementsleden bij Open VLD en sp.a, en aan Franstalige zijde bij de MR en de PS. Dat heeft te maken met de deelname van de partijen aan de Brusselse regering, behalve bij de MR-fractie waar de grotere vrouwenvertegenwoordiging het gevolg is van de vervanging van een verkozenen die volop actief wenste te blijven op gemeentelijk vlak (Boris Dillières), door een vrouw.

Na de verkiezingen van 2019 tellen we dus in Brussel zeven vrouwelijke parlementsleden meer dan in 2014, een stijging met 7,9%, die uitsluitend toe te schrijven is aan de forse toename van het aantal Franstalige vrouwelijke parlementsleden in Brussel.

Tabel 31. Effectieve samenstelling man/vrouw van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwen/Zetels – 2014	Vrouwen/Zetels – 2019
cdH	2/9 (22,2%)	3/6 (50%)
DierAnimal	-	1/1 (100%)
Ecolo	5/8 (62,5%)	8/15 (53,3%)
FDf/Défi	5/12 (41,7%)	4/10 (40%)
MR	7/18 (38,9%)	8/13 (61,5%)
PS	7/21 (33,3%)	6/17 (35,3%)
PTB	2/4 (50%)	5/10 (50%)
Totaal Franstalige partijen	28/72 (38,9%)	35/72 (48,6%)
Agora	-	0/1 (0%)
CD&V	1/2 (50%)	1/1 (100%)
Groen	1/3 (33,3%)	2/4 (50%)
N-VA	2/3 (66,7%)	1/3 (33,3%)
Open Vld	3/5 (60%)	2/3 (66,6%)
sp.a-one.brussels	1/3 (33,3%)	2/3 (66,6%)
PVDA	-	0/1 (0%)
Vlaams Belang	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Totaal Nederlandstalige partijen	8/17 (47%)	8/17 (47%)
Totaal	36/89 (40,4%)	43/89 (48,3%)

2.4.2. De Brusselse regering

Na de verkiezingen van 2014 werd de Brusselse regering paritair samengesteld: vier van de acht regeringsleden waren vrouwen (50%). Na de jongste verkiezingen telt de Brusselse regering nog slechts drie vrouwen op acht regeringsleden (37,5%). De regeringscoalitie bestaat uit PS, Ecolo en Défi aan Franstalige zijde en uit Groen, Open VLD en one.brussels-sp.a aan Nederlandstalige zijde. De regering die bestaat uit een minister-president, vier ministers en drie Staatssecretarissen, telt één vrouwelijke minister (Elke Van den Brandt - Groen) en twee vrouwelijke Staatssecretarissen (Nawal Ben Hamou - PS en Barbara Trachte - Ecolo).

2.5. FRANSE GEMEENSCHAP

2.5.1. Parlement van de Franse Gemeenschap

Anders dan bij de andere parlementen van gewesten en gemeenschappen, worden de leden van het Parlement van de Franse Gemeenschap niet rechtstreeks verkozen. Dit Parlement wordt samengesteld uit de 75 leden die worden verkozen voor het Waals Parlement en de 19 leden die werden verkozen door de Franstalige taalgroep van het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Na de laatste verkiezingen en de installatie van de regering van de Franse Gemeenschap tellen we 35 vrouwen onder de 94 leden van het Parlement van de Franse Gemeenschap (37,2%). Dit resultaat betekent een aanzienlijke daling (-6,4%) van het aandeel vrouwelijke parlementsleden in vergelijking met 2014 en het is toevallig precies hetzelfde resultaat qua aantal en aandeel vrouwelijke parlementsleden als na de verkiezingen van 2009.

MR heeft het grootste aandeel vrouwen (47,8%), gevolgd door PTB (38,5%) en cdH (36,4%). In de drie andere vertegenwoordigde partijen (Défi, PS en Ecolo) is het percentage vrouwelijke parlementsleden nauwelijks hoger dan 30%. MR en PTB (die in 2014 slechts twee parlementsleden had) zijn de enige partijen waarvan het aandeel vrouwen toenam tussen 2014 en 2019.

Tabel 32. Effectieve samenstelling van het Parlement van de Franse Gemeenschap naar geslacht, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwen/zetels - 2014	Vrouwen/zetels - 2019
cdH	8/16 (50%)	4/11 (36,4%)
Ecolo	2/6 (33,3%)	5/16 (31,2%)
FDF	2/3 (66,7%)	1/3 (33,3%)
MR	12/30 (40%)	11/23 (47,8%)
PS	17/36 (47,2%)	9/28 (32,1%)
PP	0/1 (0%)	/
PTB	0/2 (0%)	5/13 (38,5%)
Totaal	41/94 (43,6%)	35/94 (37,2%)

2.5.2. Franse Gemeenschapsregering

We tellen drie vrouwen onder de vijf leden van de Franse Gemeenschapsregering, dit is 60%. De vrouwen zijn dus in de meerderheid in deze regering. Er is een vrouwelijke PS-minister (Caroline Désir) en een vrouwelijke MR-minister (Valérie Glatigny), terwijl PS en MR elk twee ministers hebben. De enige Ecolo-minister is een vrouw (Bénédicte Linard). Ter herinnering, na de verkiezingen van 2014 telden we twee vrouwen op een totaal van zeven ministers, dit is amper 28,6%. De evolutie is dus spectaculair.

2.6. DUITSTALIGE GEMEENSCHAP

2.6.1. Parlement van de Duitstalige Gemeenschap

Wat de Duitstaligen betreft, waar CSP het meeste zetels had in 2014, verliest deze partij een zetel, net als PFF, daar waar Ecolo en Vivant er elk een winnen.

Het globaal aantal vrouwelijke verkozenen blijft in 2019 hetzelfde als in 2014: negen op vijftientig, dit is een aandeel van 36% vrouwelijke verkozenen. De enige verandering wat vrouwelijke verkozenen aangaat, vinden we bij PFF, die er een verliest en die dus van 50% naar 33% vrouwelijke verkozenen gaat, en bij Pro DG die er een wint, terwijl diens aantal zetels stabiel blijft (6) en het als enige Duitstalige partij de pariteit bereikt in termen van vrouwelijke verkozenen. Het aantal vrouwelijke verkozenen daalt bij Ecolo en Vivant (33,3%) die elke een zetel winnen maar geen vrouwelijke verkozenen, terwijl SP, waarvan het aantal zetels stabiel blijft, nog altijd maar een kwart vrouwelijke verkozenen heeft.

Tabel 33. Aantal en percentage vrouwelijke verkozenen in het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwelijke verkozenen/zetels - 2014	Vrouwelijke verkozenen/zetels - 2019
CSP	2/7 (28,6%)	2/6 (33,3%)
Ecolo	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)
PFF	2/4 (50%)	1/3 (33,3%)
Pro DG	2/6 (33,3%)	3/6 (50%)
SP	1/4 (25%)	1/4 (25%)
Vivant	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)
Totaal	9/25 (36%)	9/25 (36%)

Voor wat de **naamstemmen** betreft³⁶, tellen we twee vrouwen onder de 10 kandidaten met de meeste voorkeurstemmen (zoals in 2014), zes³⁷ onder de 20 (zoals in 2014) en 19 onder de 50 populairste kandidaten (drie meer dan in 2014).

Wanneer we gaan kijken naar de **verkiezing van vrouwen buiten de lijstvolgorde**, zien we dat geen enkele kandidate buiten de lijstvolgorde werd verkozen en dat er overigens bij de mannelijke kandidaten slechts één buiten de lijstvolgorde werd verkozen in het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, daar waar het er in 2014 vijf waren (doch daarbij geen enkele vrouw).

Na de eedaflegging van de regering en de effectieve samenstelling van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, stijgt het aantal vrouwelijke parlementsleden met één eenheid ten opzichte van het aantal vrouwelijke verkozenen, en komt het uit op 10, dit is 40%. Het aantal vrouwelijke parlementsleden gaat er echter niet op vooruit in een van de partijen die lid zijn van de regeringscoalitie. Het is bij CSP dat een mannelijke verkozenen (weggegaan om te zetelen in het

³⁶ Net als in Brussel is er maar één kieskring op het niveau van de Duitstalige Gemeenschap, zodat de rangschikking van de naamstemmen overeenkomt met de rangschikking van de percentages van behaalde stemmen.

³⁷ WEYKMANS Isabelle (6de), CREUTZ-VILVOYE Patricia (8ste), KLINKENBERG Lydia (11de), VOSS WERDING Inga (15de), JADIN Evelyn (18de) SCHMITZ Petra (19de).

Europees Parlement) zijn zetel afstaat aan een vrouw, wat het percentage aan vrouwelijke verkozenen van die partij op 50% brengt.

In vergelijking met 2014, waar we zeven vrouwelijke parlementsleden telden, dit is 28% vrouwen, is het aantal en het percentage vrouwelijke parlementsleden dus gestegen met drie eenheden en met 12%.

Tabel 34. Aantal en percentage vrouwelijke verkozenen in het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwelijke parlementsleden/zetels - 2014	Vrouwelijke parlementsleden/zetels - 2019
CSP	2/7 (28,6%)	3/6 (50%)
Ecolo	1/2 (50%)	1/3 (33,3%)
PFF	1/4 (25%)	1/3 (33,3%)
Pro DG	2/6 (33,3%)	3/6 (50%)
SP	1/4 (25%)	1/4 (25%)
Vivant	0/2 (0%)	1/3 (33,3%)
Totaal	7/25 (28%)	10/25 (40%)

2.6.2. Regering van de Duitstalige Gemeenschap

Net als na de verkiezingen van 2014, tellen we één vrouw onder de vier leden van de Duitstalige regering (25%). De regeringscoalitie is samengesteld uit Pro DG, SP en PFF. De enige minister van PFF (liberale partij) is een vrouw (Isabelle Weyckmans).

2.7. EUROPEES PARLEMENT

De Belgische delegatie in het Europees Parlement bestaat uit eenentwintig parlementsleden: twaalf Nederlandstaligen, acht Franstaligen en één Duitstalige.

Op niveau van het Nederlandstalig kiescollege waren N-VA en Open Vld de best vertegenwoordigde partijen in 2014. Zij verliezen nu elk een zetel, terwijl het Vlaams Belang er twee wint. Er zijn twee vrouwelijke verkozenen bijgekomen in vergelijking met 2014, wat zes vrouwen op twaalf verkozenen betekent en 50% Nederlandstalige vrouwelijke verkozenen in het Europees Parlement. De enige zetel van Groen wordt voortaan bekleed door een vrouw en Vlaams Belang telt één vrouw onder zijn twee nieuwe verkozenen. Voor het overige behouden alle andere partijen hun enige vrouwelijke verkozenen. Merk op dat, zoals bij Groen, de enige sp.a-verkozenen een vrouw is.

Op niveau van het Franstalig kiescollege winnen Ecolo en PTB elk een zetel, terwijl MR en PS er elk een verliezen. Er is een vrouwelijke verkozenen meer aan Franstalige kant in vergelijking met 2014, het gaat om de bijkomende zetel behaald door Ecolo. Elders zijn er geen wijzigingen, want MR en PS behouden hun vrouwelijke verkozenen ondanks het verlies van een zetel. Alles bij elkaar tellen we dus na de laatste verkiezingen drie vrouwelijke verkozenen op acht, wat overeenkomt met een stijging van 25% naar 37,5% Franstalige vrouwelijke verkozenen in het Europees Parlement.

Er is geen enkele evolutie in het Duitstalig kiescollege, waar CSP zijn enige zetel, bekleed door een man, behoudt.

Uiteindelijk zijn er dus negen vrouwen onder de 21 Belgische leden van het Europees Parlement (42,8%), dit wil zeggen drie vrouwen meer ten opzichte van 2014, toen het percentage vrouwelijke verkozenen slechts 28,6% bedroeg.

Tabel 35. Aantal en percentage vrouwelijke verkozenen van de Belgische delegatie in het Europees Parlement, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwelijke verkozenen/zetels - 2014	Vrouwelijke verkozenen/zetels - 2019
CD&V	1/2 (50%)	1/2 (50%)
Groen	0/1 (0%)	1/1 (100%)
N-VA	1/4 (25%)	1/3 (33,3%)
Open Vld	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)
sp.a	1/1 (100%)	1/1 (100%)
Vlaams Belang	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)
Totaal Nederlandstalig college	4/12 (33,3%)	6/12 (50%)
cdH	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Ecolo	0/1 (0%)	1/2 (50%)
MR	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)
PS	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)
PTB	-	0/1 (0%)
Totaal Franstalig college	2/8 (25%)	3/8 (37,5%)
CSP	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Totaal Duitstalig college	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Algemeen totaal	6/21 (28,6%)	9/21 (42,8%)

Er zijn drie vrouwen bij de 10 kandidaten met de meeste **voorkeurstemmen** (één minder dan in 2014), zes³⁸ bij de 20 grootste stemmenkanonnen (één minder dan in 2014) en 24 bij de 50 kandidaten met de meeste voorkeurstemmen (één meer dan in 2014).

In de rangschikking van de twintig kandidaten met hoogste **penetratiegraad** staan vier vrouwen³⁹ (drie minder dan in 2014), waarvan slechts één in de top 10 (drie minder dan in 2014). We tellen 17 vrouwen onder de 50 grootste stemmenkanonnen.

Wanneer we gaan kijken naar de **verkiezing van vrouwen buiten de lijstvolgorde**, zien we dat geen enkele kandidate buiten de lijstvolgorde werd verkozen en dat er overigens ook geen enkele mannelijke kandidaat buiten de lijstvolgorde werd verkozen op de Belgische kieslijsten voor het Europees Parlement.

De effectieve samenstelling van de Belgische delegatie in het Europees Parlement telt acht vrouwen op 21 (38,1%), dit is één vrouw minder dan het aantal vrouwelijke verkozenen. Deze vermindering is niet het gevolg van de aanstelling van de Belgische eurocommissaris (Didier REYNDERS - MR), maar wel van de vervanging van de enige vrouwelijke verkozenen van Vlaams Belang door een man.

Tussen 2014 en 2019 ging het aantal en het aandeel vrouwelijke Europarlementsleden dus van vijf naar acht (+3) en van 23,8% naar 38,1% (+14,3%). Deze positieve evolutie van de vrouwelijke aanwezigheid in de Belgische delegatie in het Europees Parlement is een gevolg van het feit dat er twee Nederlandstalige vrouwelijke parlementsleden en één Franstalig vrouwelijk parlements lid meer is ten opzichte van 2014, toen het aantal vrouwen binnen de Belgische delegatie erg klein was.

Tabel 36. Effectieve samenstelling van de Belgische delegatie in het Europees Parlement naar geslacht, per partij (vergelijking 2014-2019)

Partijen	Vrouwelijke parlementsleden/zetels - 2014	Vrouwelijke parlementsleden/zetels - 2019
CD&V	0/2	1/2 (50%)
Groen	0/1	1/1 (100%)
N-VA	1/4	1/3 (33,3%)
Open Vld	1/3	1/2 (50%)
sp.a	1/1	1/1 (100%)
Vlaams Belang	0/1	0/3 (0%)
Totaal Nederlandstalig college	3/12 (25%)	5/12 (41,7%)
cdH	0/1	1/2 (50%)
Ecolo	0/1	1/2 (50%)
MR	1/3	1/2 (50%)
PS	1/3	0/1 (0%)
Totaal Franstalig college	2/8 (25%)	3/8 (37,5%)
CSP	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Totaal Duitstalig college	0/1 (0%)	0/1 (0%)
Algemeen totaal	5/21 (23,8%)	8/21 (38,1%)

³⁸ DE SUTTER Petra (6de), VAN BREMPT Kathleen (7de), THYSSEN Marianne (9de), RIES Frédérique (11de), KANKO Assita (14de), ARENA Maria (18de).

³⁹ KLINKENBERG Lydia (6de), RIES Frédérique (11de), CREUTZ-VILVOYE Patricia (13de), DE SUTTER Petra (19de).

2.8. VROUWELIJKE VERKOZENEN BINNEN DE POLITIEKE PARTIJEN

Tot slot volgen hierna de belangrijkste cijfers opgenomen in één enkele tabel, om een totaalbeeld te hebben van het aantal en het aandeel vrouwelijke verkozenen per partij, per taalrol en in het algemeen.

Bij de Nederlandstalige partijen gaat het totaal aantal vrouwelijke verkozenen van 105 in 2014 (43,7%) naar 108 in 2019 (45%), dit is een stijging met drie vrouwelijke verkozenen (+1,3%).

Met uitzondering van sp.a, waarvan de meerderheid van de verkozen in 2014 vrouwen waren en die de man-vrouwpariteit bij haar verkozenen behoudt in 2019, stijgt het aandeel vrouwelijke verkozenen bij alle Nederlandstalige partijen. Dit is het geval zowel bij partijen wier aantal zetels gestegen is, zoals Groen (+11,8%) of in aanzienlijk mindere mate Vlaams Belang (+1,4%), als bij de partijen die tussen 2014 en 2019 zetels verloren hebben: Open Vld (+7%), CD&V (+3,1%) en N-VA (+2,9%). We merken in het bijzonder op dat Open Vld, die acht zetels verloor, slechts één vrouwelijke verkozen verliest.

Drie Nederlandstalige partijen hebben een aandeel vrouwelijke verkozen gelijk aan of hoger dan 50%: Groen, CD&V en sp.a, op de voet gevolgd door Open Vld (48,5%), en daarna door N-VA (43,9%) en Vlaams Belang die niet aan 40% vrouwelijke verkozenen komt. Met 25% vrouwelijke verkozenen heeft PVDA, die geen enkele zetel had in 2014, een vrij klein aandeel vrouwelijke verkozenen. Tot slot, de enige Agora-verkozenen is een man.

Bij de Franstalige partijen gaat het aantal vrouwelijke verkozenen van 81 in 2014 (37,1%) naar 93 in 2019 (42,7%), dit is een stijging met twaalf vrouwelijke verkozenen (5,6%).

Bij twee Franstalige partijen daalt het aandeel vrouwelijke verkozenen: Défi die twee zetels en één vrouwelijke verkozen verliest (-1,1%) en PS (-2,5%). Elders stijgen de percentages aan vrouwelijke verkozenen. Dit is het geval bij partijen die zetels winnen zoals PTB (+15%) en Ecolo (+7,9%), maar ook bij partijen die zetels hebben verloren zoals MR (+11,1%), cdH (+3,4%).

Buiten het bijzondere geval van Dier Animal waarvan de enige verkozenen een vrouw is (100%), bereikt enkel Ecolo de man-vrouwpariteit in termen van vrouwelijke verkozenen. In dit verband moeten we erop wijzen dat MR, die alles samen 17 zetels verliest, slechts één vrouwelijke verkozen verliest en een aandeel vrouwelijke verkozenen heeft dat heel dicht bij de pariteit ligt (49%). De percentages aan vrouwelijke verkozenen van Défi, cdH en PTB schommelen rond 40%, terwijl PS nauwelijks meer dan een derde vrouwelijke verkozenen heeft.

Bij de Duitstalige partijen wijzigt het totaal aantal vrouwelijke verkozenen niet tussen 2014 en 2019. Dit aantal blijft gelijk aan negen, dit is 34,6% van de vrouwelijke verkozenen. Aangezien er slechts één mannelijke verkozenen is in het Europees Parlement buiten de mannelijke verkozenen van het Duitstalig Parlement, zijn de evoluties grotendeels dezelfde als die welke werden uiteengezet in het kader van de analyse van de resultaten van de verkiezing van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap.

Ten opzichte van 2014 betreffen de enige veranderingen wat het aantal vrouwelijke verkozenen aangaat, PFF, die er een verliest en die dus van 50% naar 33% vrouwelijke verkozenen gaat, en Pro DG die er een wint, terwijl diens aantal zetels stabiel blijft (6) en het als enige Duitstalige partij de pariteit bereikt in termen van vrouwelijke verkozenen. Het percentage vrouwelijke verkozenen daalt bij Ecolo en Vivant (33,3%) die elke een zetel winnen maar geen vrouwelijke verkozenen. Het aandeel vrouwelijke verkozenen stijgt lichtjes bij CSP die twee vrouwelijke verkozenen behoudt (28,6%), maar die nog slechts zeven zetels telt, terwijl SP, waarvan het aantal zetels stabiel blijft, nog altijd maar een kwart vrouwelijke verkozenen heeft.

In het algemeen, zonder onderscheid volgens beleidsniveau, gaat het aantal vrouwelijke verkozenen van 195 in 2014 (40,3%) naar 210 in 2019 (43,4%), dit is een stijging met 15 vrouwelijke verkozenen (3,1%).

Tabel 37. Aantal en percentage vrouwelijke verkozenen, per partij en per instelling

Partijen/ Instellingen	Kamer	Vlaams Parlement	Brussels Parlement	Europees Parlement	Totaal 2019	Totaal 2014
Agora	-	-	0/1 (0%)	-	0/1 (0%)	-
CD&V	5/12 (41,7%)	10/19 (52,6%)	1/1 (100%)	1/2 (50%)	17/34 (50%)	23/49 (46,9%)
Groen	4/8 (50%)	7/14 (50%)	2/4 (50%)	1/1 (100%)	14/27 (51,8%)	8/20 (40%)
N-VA	11/25 (44%)	16/35 (45,7%)	1/3 (33,3%)	1/3 (33,3%)	29/66 (43,9%)	34/83 (41%)
Open Vld	5/12 (41,7%)	9/16 (56,2%)	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)	16/33 (48,5%)	17/41 (41,5%)
PVDA	1/3 (33,3%)	1/4 (25%)	0/1 (0%)	-	2/8 (25%)	-
sp.a	5/9 (55,5%)	6/13 (46,1%)	1/3 (33,3%)	1/1 (100%)	13/26 (50%)	19/35 (54,2%)
UF	-	-	-	-	-	0/1 (0%)
Vlaams Belang	7/18 (38,9%)	9/23 (39,1%)	0/1 (0%)	1/3 (33,3%)	17/45 (37,8%)	4/11 (36,4%)
Totaal vrouwelijke verkozenen Nederlandstalige partijen	38/87 (43,7%)	58/124 (46,8%)	6/17 (35,3%)	6/12 (50%)	108/240 (45%)	105/240 (43,7%)
	Kamer	Waals Parlement	Brussels Parlement	Europees Parlement	Totaal 2019	Totaal 2014
cdH	2/5 (40%)	4/10 (40%)	3/6 (50%)	0/1 (0%)	9/22 (40,9%)	12/32 (37,5%)
Dier Animal	-	-	1/1 (100%)	-	1/1 (100%)	-
Ecolo	7/13 (53,8%)	5/12 (41,7%)	8/15 (53,3%)	1/2 (50%)	21/42 (50%)	8/19 (42,1%)
FDF/Défi	1/2 (50%)	-	4/10 (40%)	-	5/12 (41,7%)	6/14 (42,8%)
MR	5/14 (35,7%)	11/20 (55%)	7/13 (53,8%)	1/2 (50%)	24/49 (49%)	25/66 (37,9%)
PP	-	-	-	-	-	0/2 (0%)
PS	8/20 (40%)	7/23 (30,4%)	5/17 (29,4%)	1/2 (50%)	21/62 (33,9%)	28/77 (36,4%)
PTB	3/9 (33,3%)	4/10 (40%)	5/10 (50%)	0/1 (0%)	12/30 (40%)	2/8 (25%)
Totaal vrouwelijke verkozenen Franstalige partijen	26/63 (41,3%)	31/75 (41,3%)	33/72 (45,8%)	3/8 (37,5%)	93/218 (42,7%)	81/218 (37,1%)
Totaal vrouwelijke verkozenen Kamer/BHG	64/150 (42,7%)		39/89 (43,8%)			
	/	Duitstalig Parlement	/	Europees Parlement	Totaal 2019	Totaal 2014
CSP	-	2/6 (33,3%)		0/1 (0%)	2/7 (28,6%)	2/8 (25%)
Ecolo	-	1/3 (33,3%)		-	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)
PFF	-	1/3 (33,3%)		-	1/3 (33,3%)	2/4 (50%)
Pro DG	-	3/6 (50%)		-	3/6 (50%)	2/6 (33,3%)
SP	-	1/4 (25%)		-	1/4 (25%)	1/4 (25%)
Vivant	-	1/3 (33,3%)		-	1/3 (33,3%)	1/2 (50%)
Totaal vrouwelijke verkozenen Duitstalige partijen		9/25 (36%)		0/1 (0%)	9/26 (34,6%)	9/26 (34,6%)
Totaal	64/150 (42,7%)	137/313 (43,8%)		9/21 (42,8%)	210/484 (43,4%)	195/484 (40,3%)

2.9. CONCLUSIES

Na de verkiezingen van 26 mei 2019 is de aanwezigheid van vrouwen opnieuw toegenomen in de meeste parlementaire vergaderingen. In de **Kamer** ligt het percentage vrouwelijke verkozenen (42,7%) nu boven de 40%, terwijl dit na de verkiezingen van 2014 niet het geval was. In het **Vlaams Parlement** vormen vrouwen 46,7% van de verkozenen en 45,2% van de vrouwelijke parlementsleden na de vorming van de Vlaamse regering. In Brussel is het percentage vrouwelijke verkozenen (43,8%) en vrouwelijke parlementsleden (48,8%) aanzienlijk gestegen in vergelijking met de resultaten van de verkiezingen van 2014, waarbij het **Brussels Parlement** opnieuw de meest vervrouwelijkte parlementaire vergadering van het land werd. Hoewel het aantal vrouwen dat in 2019 in het **Parlement van de Duitstalige Gemeenschap** werd verkozen gelijk is aan dat van 2014, is het percentage parlementsleden aanzienlijk gestegen tot 40%, 12% meer dan in 2014. In het **Europees Parlement** is het percentage vrouwelijke verkozenen in de Belgische delegatie tussen 2014 en 2019 aanzienlijk gestegen naar 42,8% (+14,2%), net als het percentage vrouwelijke parlementsleden (+14,3%), dat 38,1% bedraagt. In het **Waal Parlement** steeg het percentage vrouwelijke verkozenen naar 41,3% in 2019 (+1,3%). Het percentage vrouwelijke parlementsleden daalde echter naar 37,3%, 5,4% minder dan na de verkiezingen van 2014. Ten slotte is het percentage vrouwelijke parlementsleden in het **Parlement van de Franse Gemeenschap**, dat in 2014 nog 43,6% bedroeg, gedaald tot 37,3% in 2019. In de **Senaat**, die nu indirect wordt samengesteld op basis van de resultaten van de gewest- en gemeenschapsverkiezingen, is er ook een daling (-3,3%). In totaal werden 210 vrouwen verkozen op 484 in 2019 (43,4%), tegenover 195 (40,3%) in 2014. Tussen 2014 en 2019 is het aantal gekozen vrouwen dus met 15 gestegen (3,1%). In termen van vrouwelijke parlementsleden, zijn er, als we het federaal Parlement even buiten beschouwing laten gezien de afwezigheid van een regering uit de laatste verkiezingen, 180 vrouwelijke parlementsleden op 428 (42 %) na de gewest-, gemeenschaps- en Europese verkiezingen, tegenover 176 (41,1 %) in 2014.

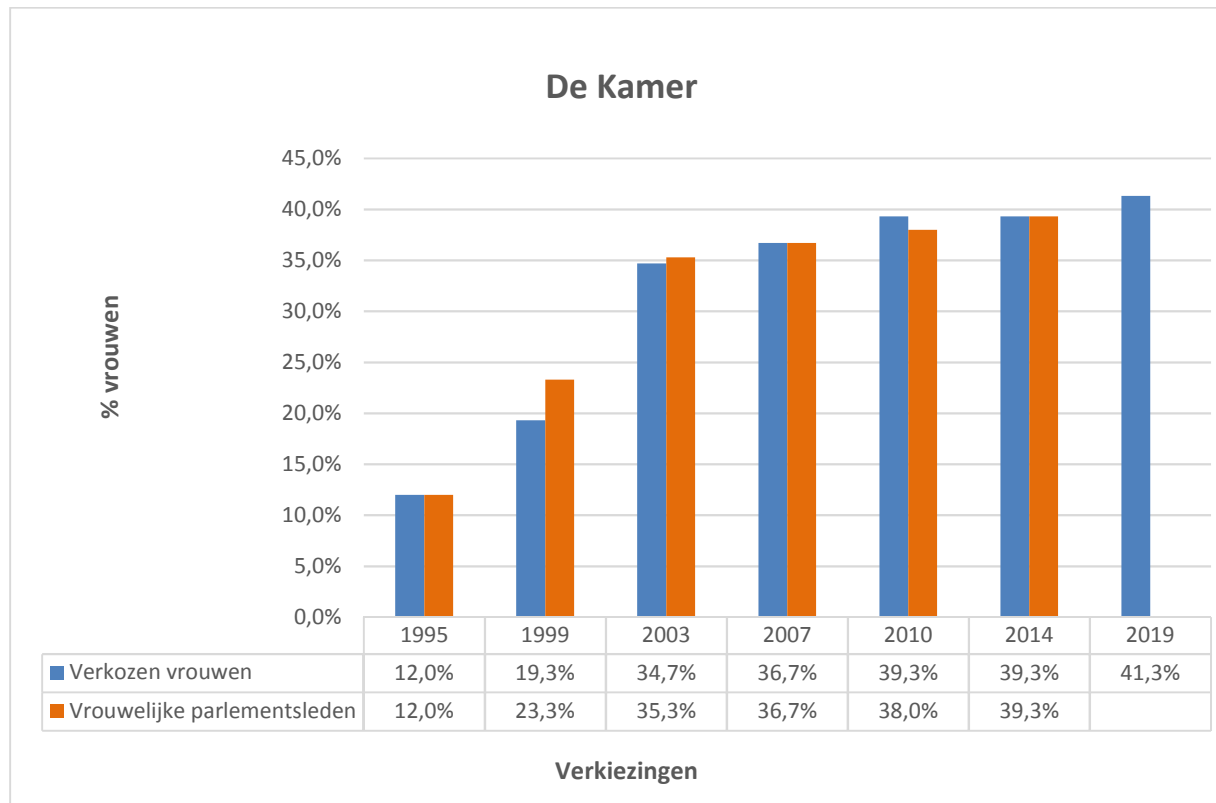
Op uitvoerend niveau bestaat de voorlopige **federale regering** uit meer dan 30% vrouwen en een vrouwelijke eerste minister. Op regionaal niveau zijn er een derde vrouwen in de **Vlaamse regering**. Dit is minder dan in 2014, toen het nog om 44,4% ging. De **Waalse regering** telt 37,5% vrouwen na de goedkeuring van versterkte quota, een stijging met 25%. De **Brusselse regering** bestaat voor 37,5% uit vrouwen, maar dit betekent een daling met 12,5% ten opzichte van 2014. De **regering van de Franse Gemeenschap** is de enige in het land waar vrouwen in de meerderheid zijn (60%), wat een zeer sterke stijging betekent in vergelijking met de vorige regeerperiode (+31,4%). De regering van de **Duitstalige Gemeenschap** telt 25% vrouwen, net als in 2014.

Los van de federale regering, is de aanwezigheid van vrouwen in de gewest- en gemeenschapsregeringen in het algemeen gestegen van 33,3% in 2014 naar 38,2% in 2019 (+4,9%).

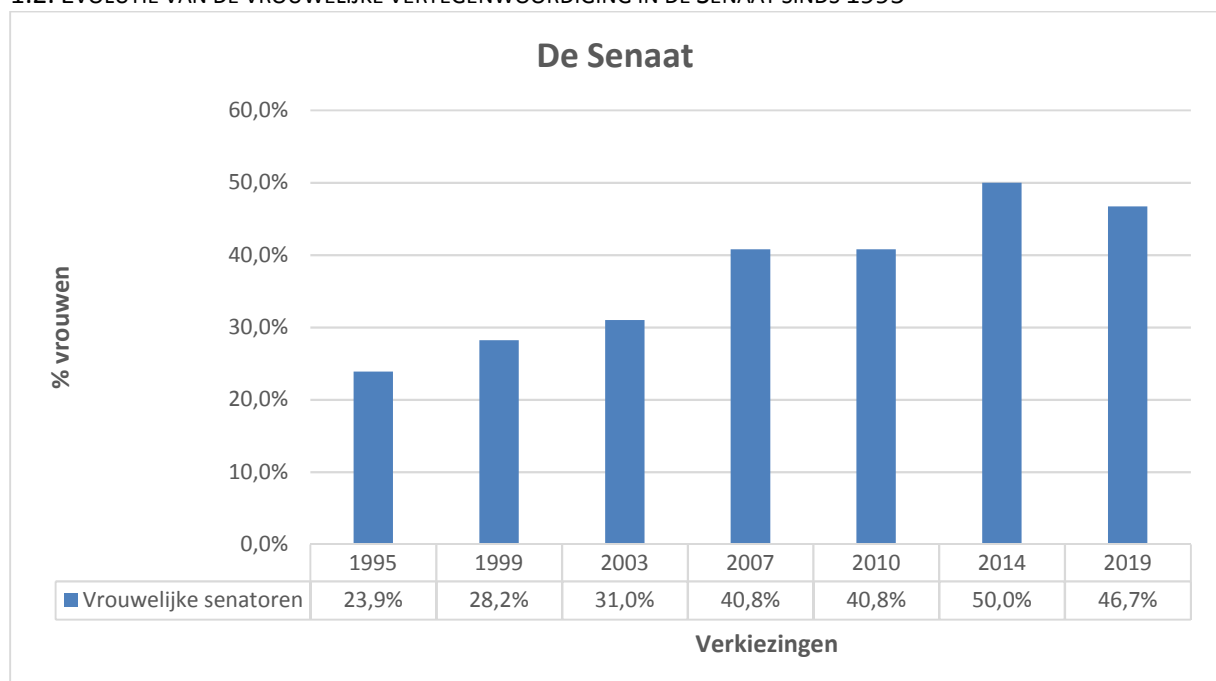
BIJLAGEN – GRAFIEKEN OVER DE EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE PARLEMENTEN EN DE REGERINGEN SINDS 1995

1. FEDERAAL NIVEAU

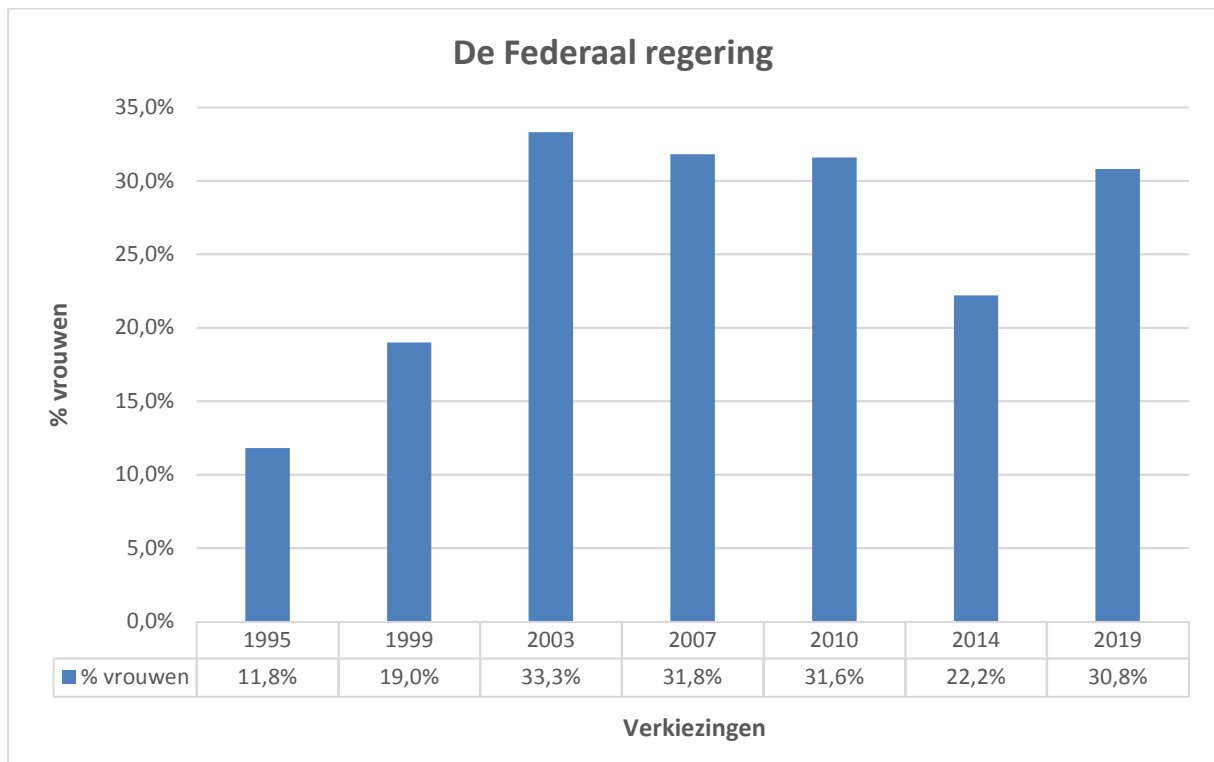
1.1. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE KAMER SINDS 1995

1.2. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE SENAAAT SINDS 1995

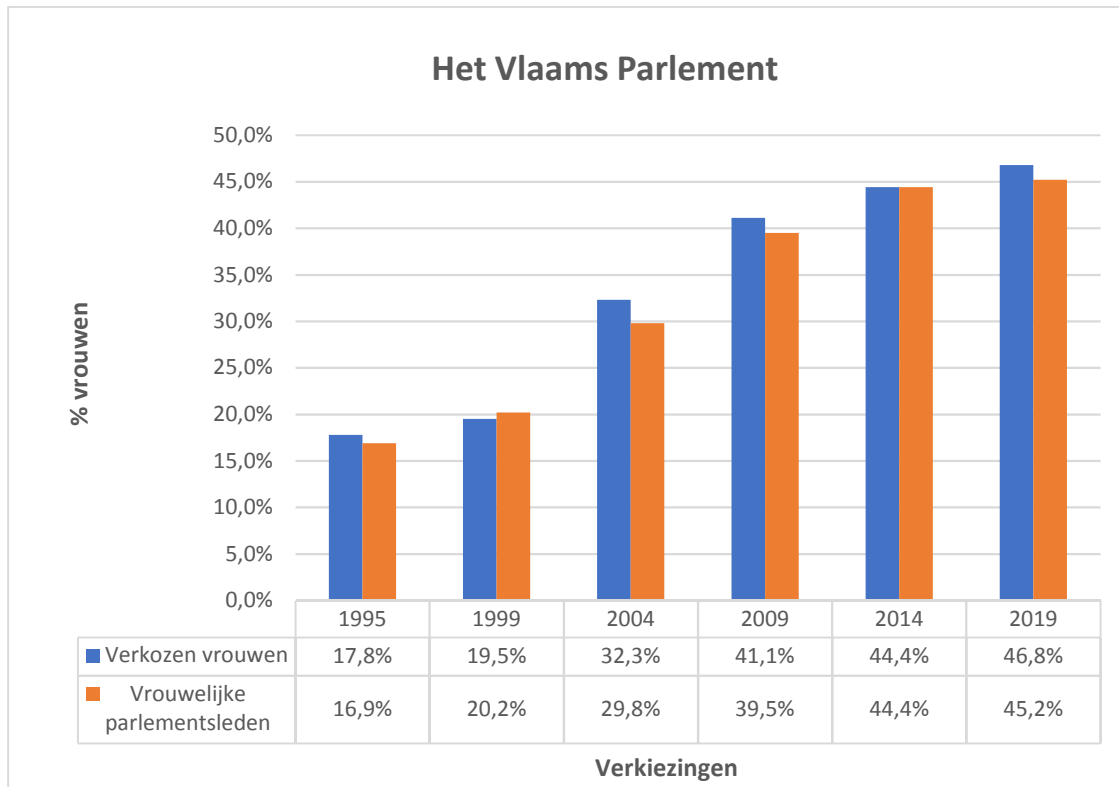

1.3. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE FEDERALE REGERING SINDS 1995

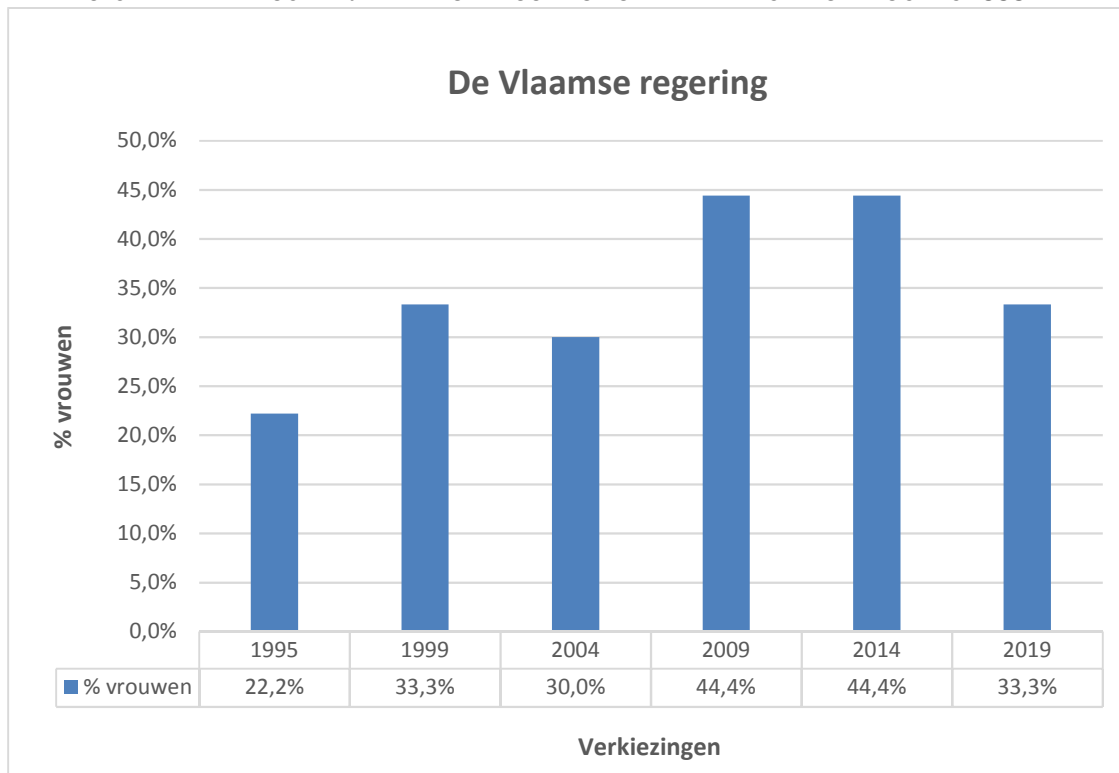

2. NIVEAU VAN DE GEWESTEN EN GEMEENSCHAPPEN

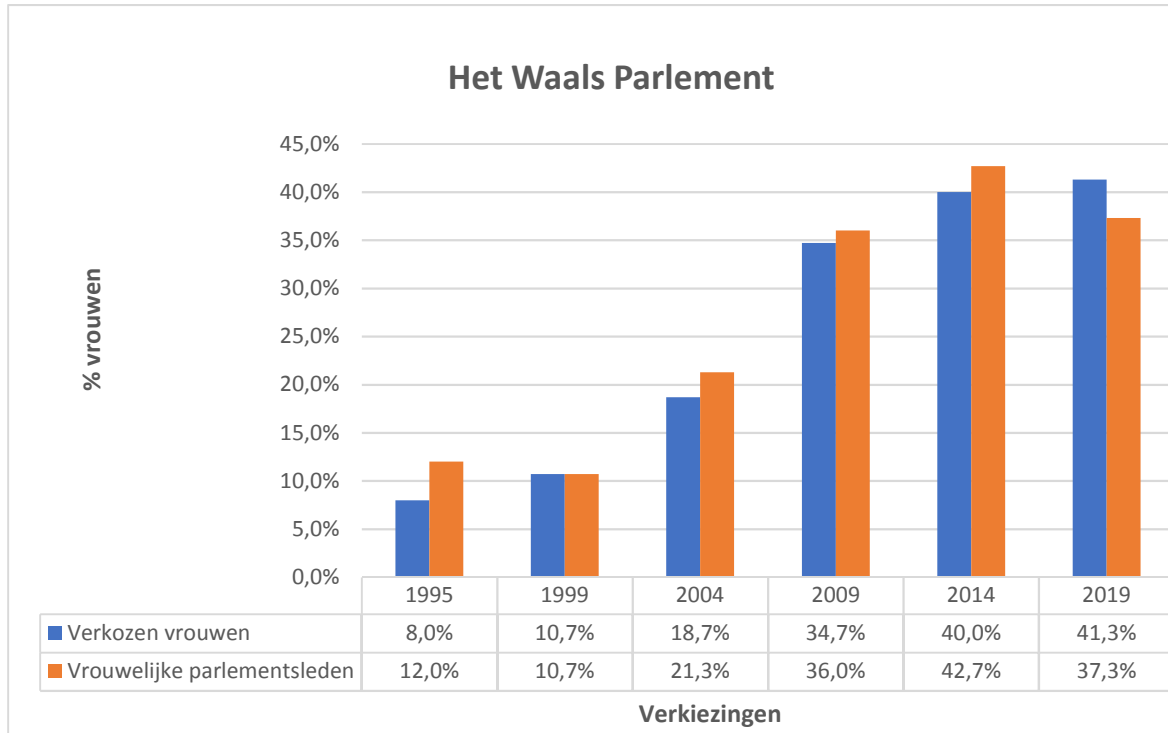
2.1. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN HET VLAAMS PARLEMENT SINDS 1995

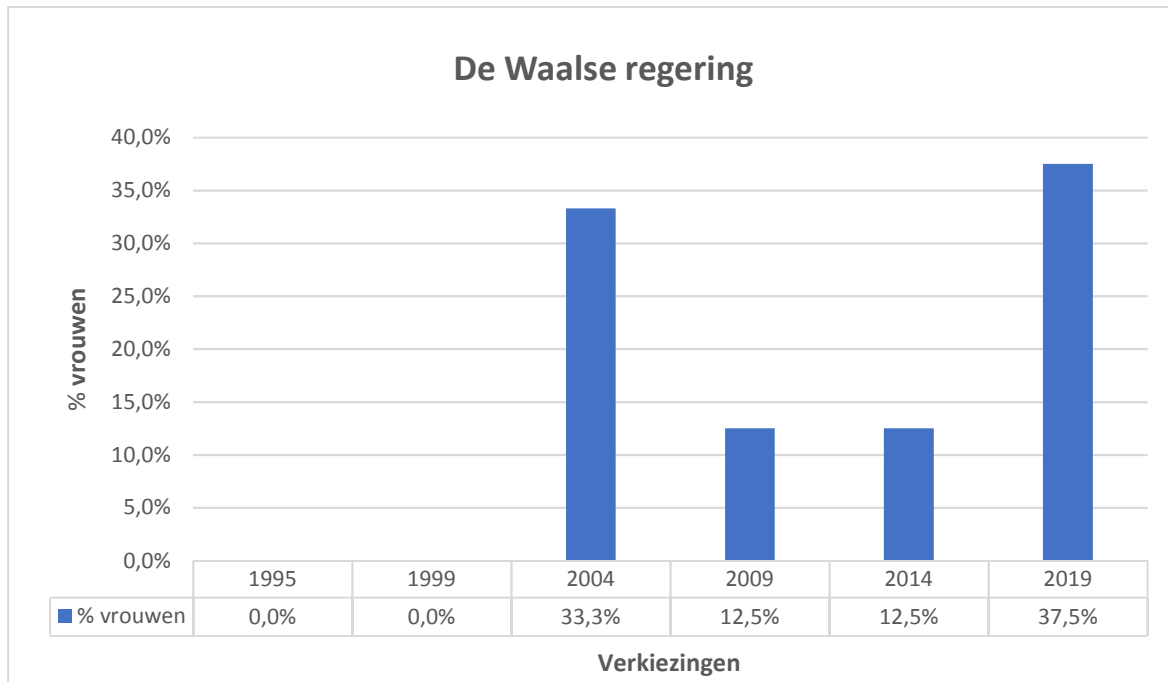
2.2. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE VLAAMSE REGERING SINDS 1995

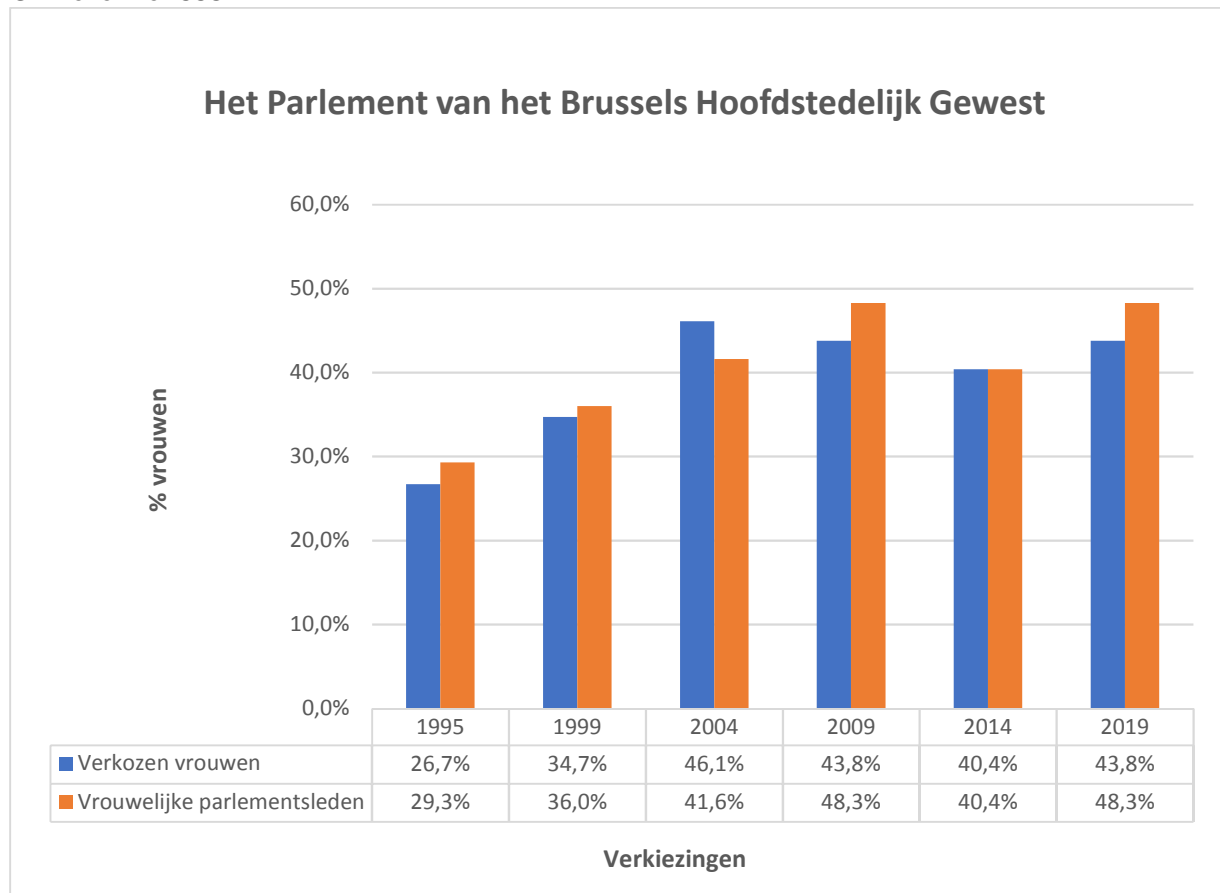
2.3. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN HET WAALS PARLEMENT SINDS 1995

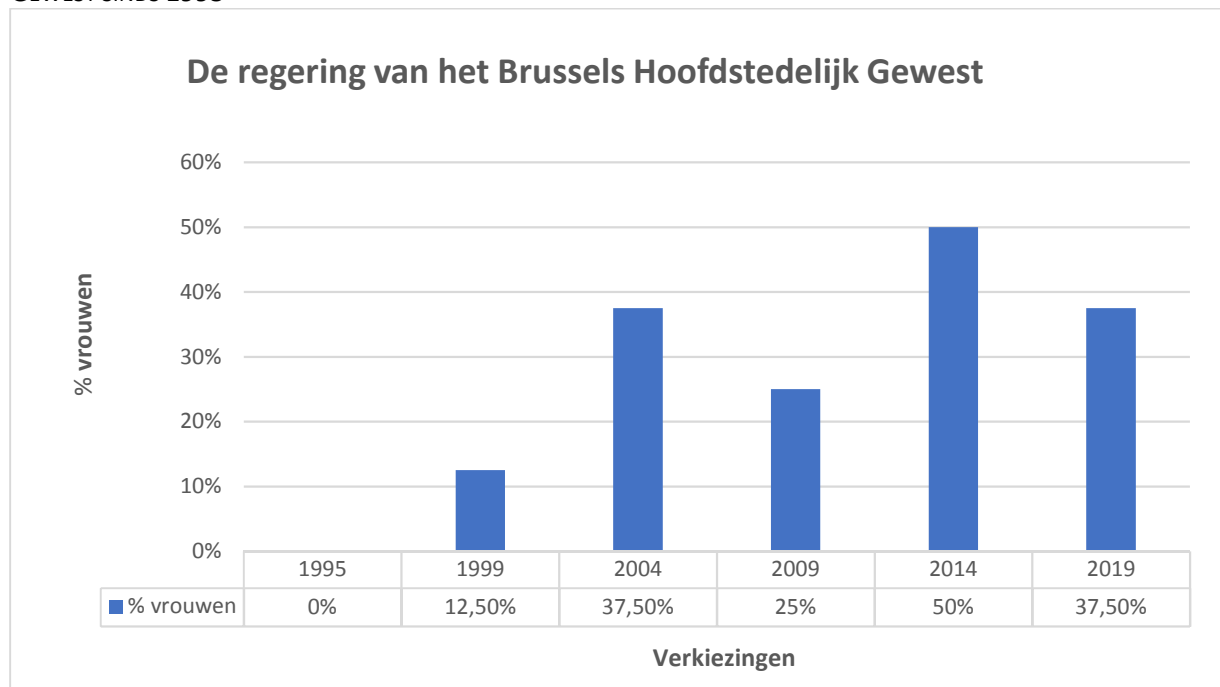
2.4. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE WAALSE REGERING SINDS 1995

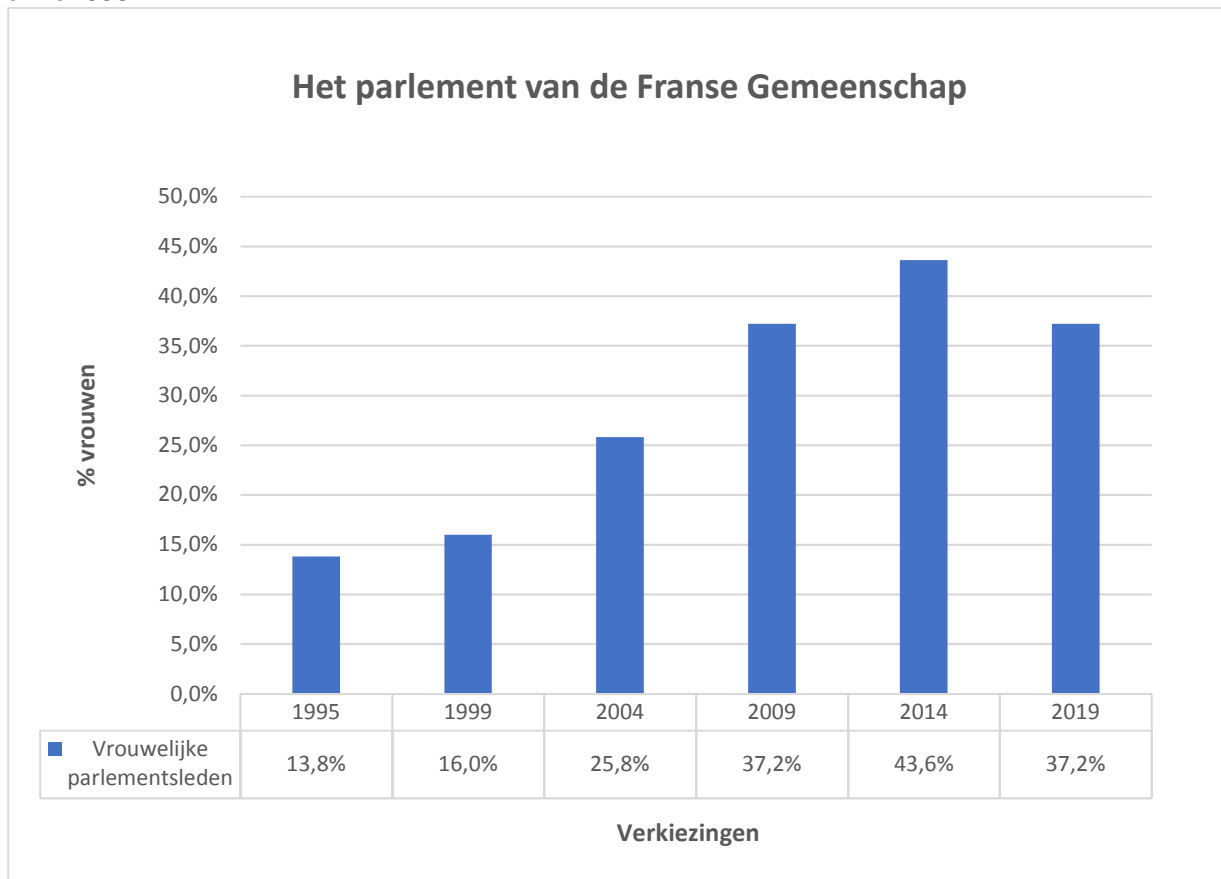
2.5. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN HET PARLEMENT VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST SINDS 1995

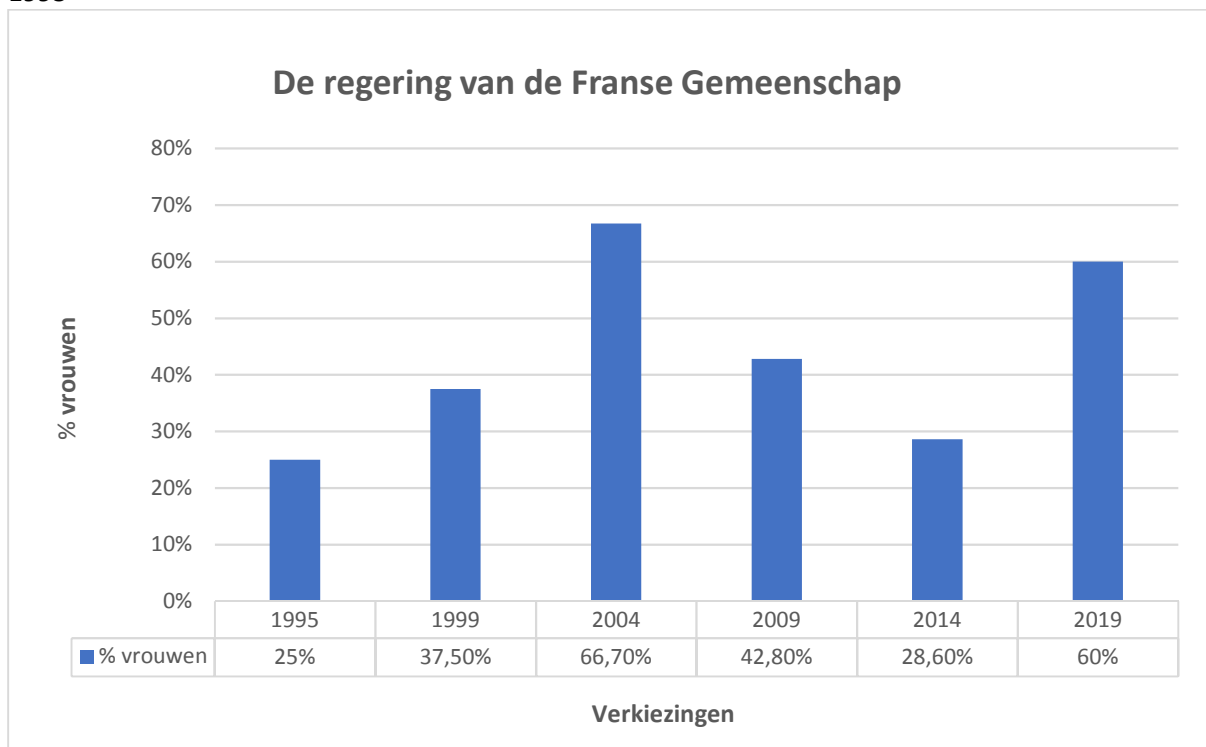
2.6. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE REGERING VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST SINDS 1995

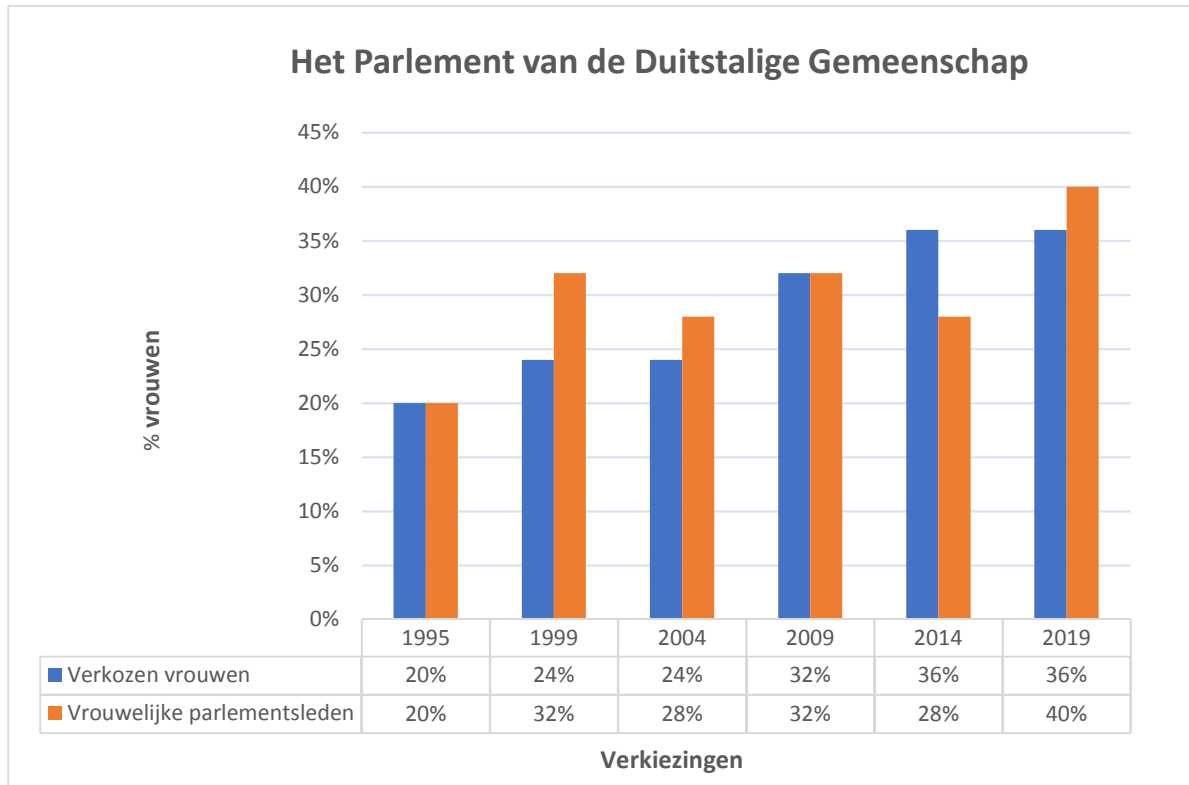
2.7. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN HET PARLEMENT VAN DE FRANSE GEMEENSCHAP SINDS 1995

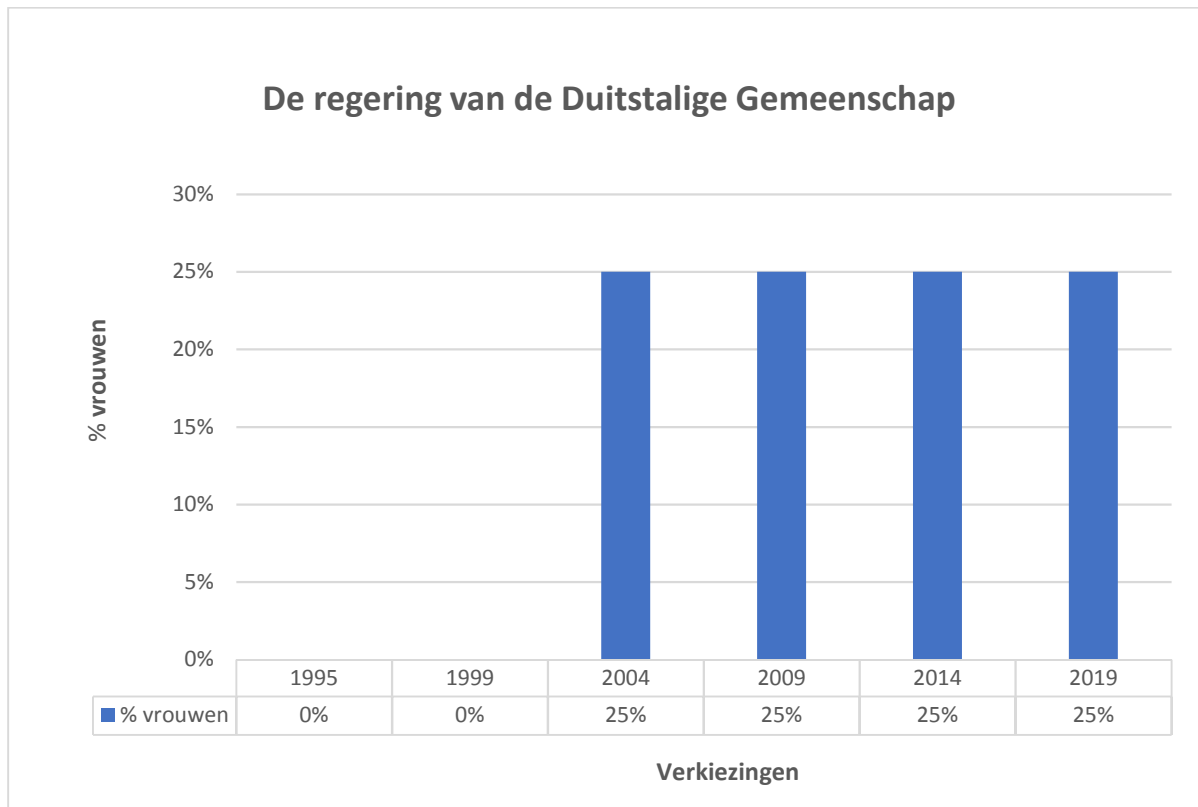
2.8. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE REGERING VAN DE FRANSE GEMEENSCHAP SINDS 1995

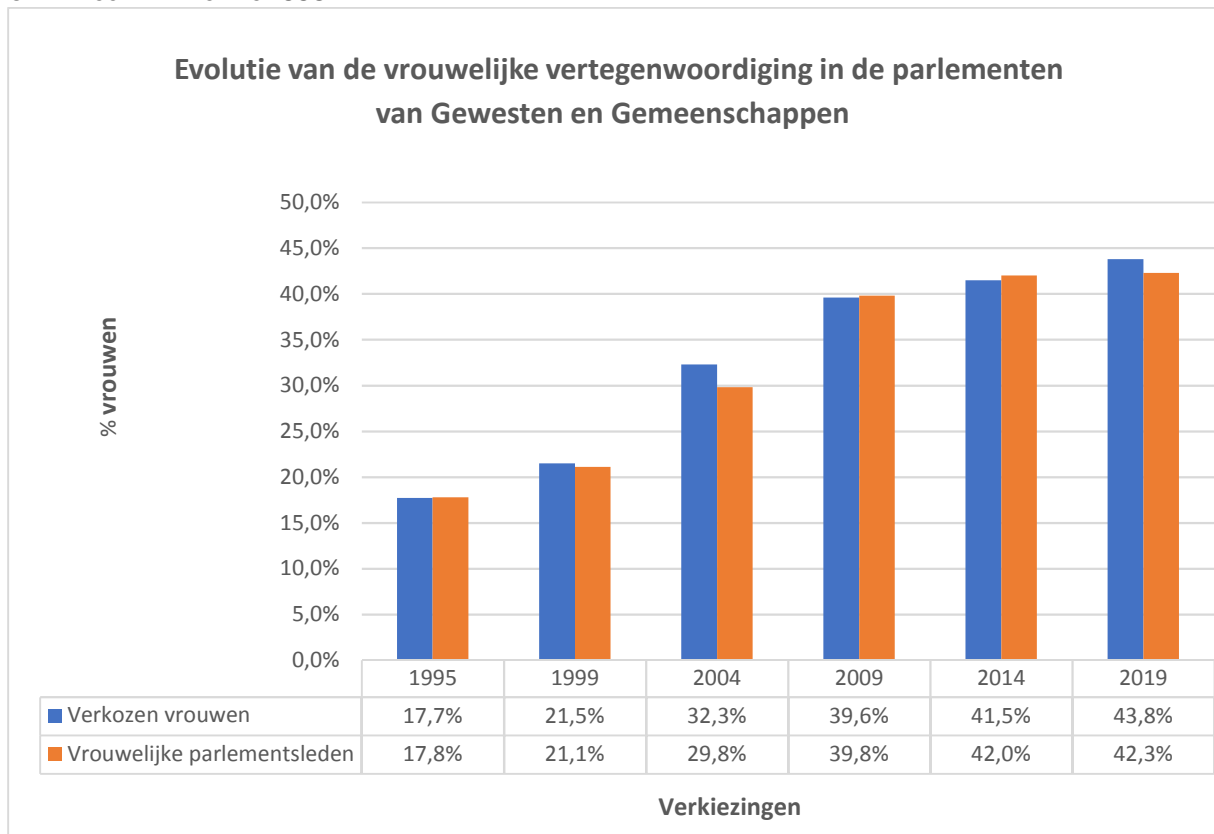
2.9. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN HET PARLEMENT VAN DE DUITSTALIGE GEMEENSCHAP

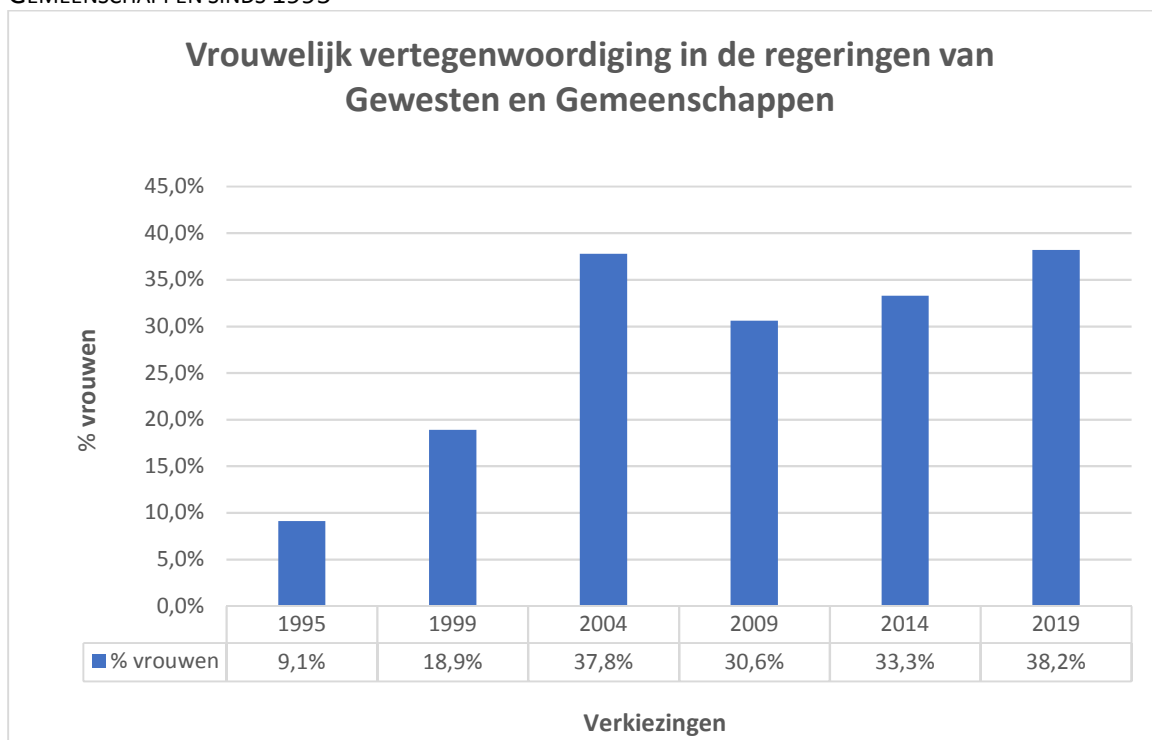
2.10. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE REGERING VAN DE DUITSTALIGE GEMEENSCHAP SINDS 1995

2.11. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE PARLEMENTEN VAN GEWESTEN EN GEMEENSCHAPPEN SINDS 1995

2.12. EVOLUTIE VAN DE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN DE REGERINGEN VAN GEWESTEN EN GEMEENSCHAPPEN SINDS 1995

3. EUROPEES NIVEAU

3.1. EVOLUTIE VAN DE BELGISCHE VROUWELIJKE VERTEGENWOORDIGING IN HET EUROPEES PARLEMENT SINDS 1994

